

g

Grænsen

Magasinet om mindretal,
sprog og kultur

Nr. 4

August 2025

Hjemmepleje
på film og i den
sydslesvigske
virkelighed

Erhvervstema:

Portræt af den danske smedemester Lambertsen

GRÆNSEFORENINGEN

Foto: Peder Bjerge

06 Som udlært smed har André Lambertsen opbygget en solid enmandsforretning med mange forskellige opgaver og projekter både i Sydslesvig, Danmark og længere væk. Mød ham og andre erhvervsfolk, som arbejder i Sydslesvig, Danmark og endnu længere væk i dette nummers tema.

Foto: Rolf Konow

27 Instruktøren Frelle Petersen har sat hjemmeplejen på dagsordenen med den allerede prisbelønnede ny film 'Hjem kære Hjem', hvor der tales sønderjysk. Filmen er optaget i Tønder. Lige på den anden side af grænsen får mindretallets ældre besøg af hjemmeplejen fra Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig. To medarbejdere har set filmen.

Foto: Poul Struve Nielsen/Grænseforeningen

40 To søstre fra Familien Hecht i Middelfart har været på elevudveksling i det danske mindretals skoler. Nu vil deres lillesøster også afsted. “Man opdager, der er mange ting, som er større end en selv. Det gjorde stort indtryk på mig”, siger storesøster Silje. “Det har virkelig udvidet deres horisont”, siger deres mor, Katja Hecht.

Foto: Alexander Leicht Rygaard/Grænseforeningen

56 Ruth Villadsen har været formand for Grænseforeningen Sorø i ti år. Sommeren har hun og andre gode kræfter brugt på at istandsætte den genforeningssten, der er rejst til minde om Sønderjyllands genforening med Danmark i 1920 på plænen foran Sorø Akademi på initiativ af en gruppe akademi-elever i 1921.

- 04 Nyt fra grænselandet
- 05 Leder: Vi er forbundne og forpligtede
- 06 Tema: Erhverv i grænselandet
- 27 Hjemmepleje på film og i den sydslesvigske virkelighed
- 40 Reservesøstre
- 46 Magten og mindretallet
- 52 Brandes, Grundtvig og Genforeningen
- 56 Med knofedt og sæbe for Sydslesvig
- 60 Nyt fra lokalforeningerne
- 64 Mindet om Genforeningen på Jyllands top

Foto: Privat

Sydslesvig får ny provst

Efter seks år som provst i Sydslesvig er Hasse Neldeberg Jørgensen rejst hjem til Danmark. Hustruen Merethe skal være præst i Aarhus Stift, mens han selv går på pension. Efterfølgeren er allerede klar. Hun hedder Charlotte Thea Gade og begynder som provst i Sydslesvig den 15. september. Charlotte Thea Gade er uddannet teolog fra Aarhus Universitet og blev ordineret som præst i Ribe Domkirke i marts 1998. Siden 2011 har hun boet i Esbjerg, hvor hun har været sognepræst i Treenighedskirken og fra 2018 desuden sideløbende, ledende beredskabspræst i Region Syd.

Tyskland får ny ambassadør i Danmark

Anke Meyer er ny tysk ambassadør i København. Den 30. juli rykkede hun ind på ambassadørkontoret på Den Tyske Ambassade i Nordhavn, og hun kender det faktisk på forhånd. Fra 2015-2020 var hun nemlig tysk viceambassadør. "Jeg er utrolig glad for at være tilbage i Danmark. Det føles en lille smule som at komme hjem", lyder det fra Anke Meyer i en video, som den tyske ambassade har delt på sine sociale medier. Anke Meyer erstatter Pascal Hector, der begyndte i 2021 og nu skal være Tysklands ambassadør i Kroatien.

Jaruplund Højskole fylder 75 år

Den 8. september 1950 blev en ny dansk højskole indviet syd for den dansk-tyske grænse. Jaruplund Højskole blev navnet, og i år fylder lærestedet så 75 år. Det bliver fejret med en reception på indvielsesdatoen, der i øvrigt også er Grundtvigs fødselsdag. Toastmaster er Svend Wippich, medlem af højskolens bestyrelse og 1. næstformand for Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW). Udover taler byder dagen også på foredrag ved historiker Thomas Wegener Friis, Syddansk Universitet, samt koncert med Harald Haugaard og Helene Blum.

GRÆNSEFORENINGEN

Magasinet Grænsen nr. 3/2025 87. årgang **Udgiver** Grænseforeningen, Peder Skrams Gade 5, 1054 København K
Ansv. redaktør Poul Struve Nielsen, pn@graenseforeningen.dk, tlf. 2334 5509 **Forside** Iben Gad **Layout** Prik
Tryk Jørn Thomsen Elbo A/S **Abonnement** Grænseforeningen, info@graenseforeningen.dk, tlf. 3311 3063
Udgivelsesplan 2025 nr. 5: 12. oktober, nr. 6: 9. december. Uopfordrede indlæg modtages gerne, dog uden garanti for trykning.
Læs magasinet Grænsen online www.graenseforeningen.dk/graensen. ISSN: 0903-2223

Vi er forbundne og forpligtede

Leder

Af Mirco Reimer-Elster
Formand for Grænseforeningen

I sommerferien var jeg hjemme i Sydslesvig med min ældste datter. Vi var blandt andet på Hiort Lorenzen Skolen, hvor jeg trådte min barndoms-sko, og på A. P. Møller Skolen. Ældstearvingen går til daglig på Sankt Petri Skole i København, men vil gerne gå i skole i Sydslesvig i en årrække. Jeg kan selvfølgelig ikke afvise, at kærligheden til Sydslesvig allerede er gået i arv, men det gør mig stolt og glad, at hun har fået denne fremragende ide.

Desværre er min datter snarere undtagelsen end reglen. Det er ganske sigende, at det i forbindelse med tilblivelsen af denne udgave af magasinet har været svært at finde eksempler på elevudvekslinger, hvor deltagerne ville stille op til interview. At det forholder sig sådan, kommer ikke bag på mig. Ser man på skolesamarbejdet mellem Sydslesvig og Danmark, har der i 2024 været en tilbagegang fra det i forvejen beskedne antal af 54 udvekslinger i 2023. En central forklaring på dette er manglende kendskab til muligheden for udveksling samt socio-økonomiske forskelle og sproglige barrierer.

Jeg havde selv en kedelig oplevelse i kølvandet på en grundlovstale, som jeg holdt i Sønderjylland i år. Her faldt jeg i snak med en familie, hvor en af børnene havde været på elevudveksling på en dansk skole i Sydslesvig. Det var dog ikke den oplevelse, som den danske unge tog med hjem, eftersom de sydslesvigske elever konsekvent talte tysk, også i undervisningen, hvor der endda blev svaret på tysk. Som det unge menneske fra Sønderjylland formulerede det: "Det var ikke en dansk skole. Det var en skole, hvor tyskere kom for at lære dansk."

I mine øjne er det tydeligt, at Sydslesvig burde prioritere mødet med det danske endnu mere. Det burde være selvindlysende, når man nu får Sigurd Barrett til at deklare "vi er danske i hjertet", og hvert år modtager en generøs bevilling nordfra for at fremme danske kulturelle anliggender i Sydslesvig. Men det tyder på, at denne kerneopgave ikke vægtes i tilstrækkelig grad. Det vidner de mange ansøgninger om støtte til ture til Danmark, som Grænseforeningens fonde modtager fra sydslesvigske institutioner, desværre også om.

Vi har nok alle sammen en god ven, som ikke er god til at tage teten. Som ikke ringer så tit, og som sjældent spørger, om man ikke snart skal ses igen. Det fænomen kender vi til tider også til i Grænseforeningen, når det kommer til vores venner i Sydslesvig. Her har man ofte nok i sig selv og er ikke altid lige god til at række ud. Det er også et tilbagevendende tema i vores lokalforeninger, hvor man oplever, at venskabsforbindelser ikke bliver vedligeholdt sydfra. Et fællesskab kan kun fungere, hvis det går begge veje. Ellers er det bare et skab, som man ikke er fælles om. Det gælder både for elevudvekslinger specifikt og samarbejdet mellem Sydslesvig og Grænseforeningen generelt.

Eller for at omskrive Kong Frederiks valgsprog: vi er forbundne og forpligtede. Særligt i en tid, hvor man kan være bekymret for, at danskheden er under pres i Sydslesvig.

Tema: Erhverv i grænselandet

Det gælder om at smede, mens jernet er varmt. Især hvis man vil lave forretninger. Det forstår den sydslesvigske smed André Lambertsen. Han er en af de vigtige frivillige kræfter i det danske mindretal, og samtidig har han gennem et langt liv holdt sin lille virksomhed kørende. Virketrangen er i top og gælder også familie-firmaet Strohben, som også har rødder i det danske mindretal. Somme tider størkner jernet dog, fordi der er hindringer for samarbejdet på tværs af grænsen, men der er nye initiativer på vej. Huset Jebsen, som udgår fra det tyske mindretal på den anden side af grænsen, arbejder på en anden skala – nu om dage fra Hongkong.

Tema:
Erhverv i
grænselandet

Selvstændig håndværksmester:

Uden de frivillige kan mindretallet ikke hænge sammen

*Af Peder Bjerger
Foto: Iben Gad ➡➡*

Som udlært smed har André Lambertsen opbygget en solid enmandsforretning med mange forskellige opgaver og projekter både i Sydslesvig, Danmark og længere væk. Selv har André Lambertsen intet imod at tage sit værksted i brug, hvis der mangler noget til arrangementer i mindretallet. Han ser det frivillige arbejde som afgørende for, at mindretallet kan hænge sammen. “Det danske mindretal kan ikke fungere uden frivillighed,” understreger han

Den smalle men dog asfalterede Kamper Weg tager nogle bratte sving forbi de grønne marker og et økologisk landbrug, inden bilen tøver ved et hegnsled ind til en gårdsplads.

Her står André Lambertsen midt i det, der fra bilen ligner en hyggelig snak i solen, lige inden han vender sig rundt for at se, hvem der nu har fundet frem til ham – her ude på det flade land lidt uden for landsbyen Jydbæk, nordvest for Slesvig.

Grænseforeningen er kommet for at besøge et af de mange medlemmer af mindretallet uden hvis frivillige indsats, mangt og meget ikke ville kunne lade sig gøre. Men inden vi kommer til dette emne, lad os for et øjeblik møde André Lambertsen og det smedeværksted, han har drevet som selvstændig siden 2001.

“Moin, velkommen,” siger han med et bredt smil, inden han byder indenfor i det, der mest minder om en stor maskinhal, hvor det står klart for enhver – selv dem med ti tommelfingre – at her bor en smed: Langs væggene står stablet matte grå stålprofiler i forskellige længder, bredder og tykkelser. Udstyr til at svejse, skære og håndtere stål og aluminium er klar til brug. Og for enden af hallen er en rød container indrettet til lager.

Hallen er stille bortset fra en svale, der er ved at bygge rede et eller andet sted ude af syne.

“Jeg er grovsmed. Jeg kan lave alt her. Jeg bygger altaner og porte i stål, sætter solcelleanlæg op og svejser rør. Jeg har en kunde, en VVS-forretning, der ringer til mig, når der skal svejses noget. Når for eksempel varmekraftværket Stadtwerke i Flensburg skal have svejset rørledninger, kan det også være mig, der får den opgave,” siger André Lambertsen. Han tier et øjeblik, inden opsummeringen:

“Jeg laver alt i metal, for det meste i stål, rustfrit stål og en smule aluminium.”

Jeg kan lide at forme tingene med hænderne

Ifølge André Lambertsen var det egentlig ikke en velovervejet plan, at han ville være smed eller selvstændig erhvervsdrivende her i Sydslesvig. Hans danske far var sømand, men selv om det liv var fristende,

“Enten gør jeg tingene fornuftigt eller også lader jeg være. For mig findes der ikke noget midt i mellem.”

André Lambertsen, smed.

passede det ikke helt til André Lambertsen. Han har altid gerne ville have med dyr at gøre, og et liv som landmand trak i ham, men det var ikke så nemt som ung mand at kunne finansiere et landbrug.

“Min far var sømand, så der var ikke nogen gård at overtage. Jeg gik på den danske skole, Cornelius Hansen-Skolen i Flensburg, og der i 9. klasse var der sådan et informationscentrum, hvor man kunne se, hvilke uddannelser der var at vælge imellem,” fortæller han.

Til sidst faldt valget på en læreplads i Tarp som smed med speciale i landbrugsmaskiner. Det smagte trods alt en smule af landmandslivet for den dengang 15-årige André Lambertsen, så i 1996 cyklede skoleknægten ud for at spørge i et smedeværksted, om det var muligt at komme i lære der. Da han blev vist ind til chefen, blev han spurgt til, hvordan hans karakterer i skolen var.

“Ah, og de var jo ikke så gode”. André Lambertsen griner lidt ved erindringen, inden han fortsætter sin anekdote:

“Hvor dårlige”, spurgte chefen.

“Joh, de var sådan fire- og femtaller (lige i omegnen af bestået, red.)”, svarede han.

“Jamen når du er færdig her, har du to-taller over det hele”, lød det fra chefen.

“Og i Tyskland er karakterskalaen omvendt, så ‘1’ svarer til et 12-tal og ‘2’ til et 10-tal. Det troede jeg bestemt ikke på. Men da jeg var udlært, havde jeg sgu totaler over det hele. Han havde jo ret, den gamle mand på måske 75 år. Hvordan kunne han vide det?” En del af forklaringen på den udvikling var måske, at den unge knægt fik lov til at prøve sig selv af indenfor faget. I firmaet var der plads til at lave fejl. Ja, ja, han fik da også klar besked, når det gik galt, men der var ikke sure miner bagefter.

“Jeg fik utroligt meget frihed til selv at udføre mit arbejde. Det var en rigtig god tid.”

Da han bliver spurgt om, hvad det er, han bedst kan lide ved sit fag som smed, tøver han lidt, inden svaret falder lidt langsomt, måske prøvende:

“Det ved jeg ikke rigtigt, hvad jeg skal svare på.”

En kort pause inden han fortsætter:

“Jeg ville også have blevet en dygtig snedker, hvis det var det, jeg var havnet i. Altså jeg kan lide håndværk – det at forme tingene med hænderne, at bygge ting, der bliver til noget. Nu du spørger mig, vil jeg sige, at jeg også godt kan lide at arbejde med metal, fordi man kan gøre nogle ting med metal, som ikke er muligt med træ.”

Men, tilføjer han med et lunt smil, hvis kunden vil have, at han skal sætte et plankeværk op, jamen så gør han da det.

“Jeg kan finde ud af det meste og kan nok godt lide blandingen af at arbejde med både træ og metal,” siger André Lambertsen.

Med base i en campingvogn

I den første tid efter at have udstået sin læretid, arbejdede han på en gård, hvor han både fodrede grise og vedligeholdte landbrugsmaskinerne. Men efter han og landmanden opførte en stor staldbygning fra bunden med inventar og det hele, fik et lokalt smedefirma øje på den unge gut fra mindretallet. Og ikke lang tid efter blev han ansat som svend til et hold af medarbejdere, som tog sig af større projekter – mest udenfor Sydslesvig.

“Dengang i begyndelsen byggede vi mange hestestalde rundt omkring i Danmark, hvor jeg også

arbejdede meget, og hvor vi lavede alt inventaret,” fortæller han.

I det hele taget har André Lambertsen lige som sin far rejst meget med sit arbejde. Ikke kun i Danmark, men over det meste af Europa.

“Vi byggede store haller helt fra bunden. Det tog op mod et halvt år at bygge sådan en. Det blev leveret, og så satte vi tingene op. For eksempel var vi et halvt år i Frankrig, Danmark eller hvor ved jeg,” fortæller han.

Med base i en campingvogn og adressen på det nærmeste møntvaskeri i lommen, var det for ham en måde at opleve andre lande og kulturer på. I stedet for at tage hjem i weekender eller ferier, blev han hængende for at opleve det land, han nu var i. Dengang var han ikke gift, men da han fik kone og senere sin søn, var det lidt sværere at få til at hænge sammen.

“De første år, hvor jeg var ude at rejse en del, og vi ovenikøbet samtidig byggede hus, så jeg ikke meget til min knægt. I den tid skete der rigtigt meget, som jeg gik lidt glip af. Det er jeg en smule ked af i dag, men det kan jo ikke gøres om,” siger André Lambertsen.

“Men siden min knægt er kommet til, er jeg helt stoppet med at køre rundt omkring i Europa. Det passer ikke længere ind. I dag er de fleste af mine kunder her i Sydslesvig. Ikke så meget på vestkysten. Mest heromkring. Jeg skal for eksempel snart ud i omegnen af Kiel, hvor jeg skal bygge inventaret til en grisestald. Jeg har også lidt at lave i Kappel, Flensborg og her i omegnen,” siger han.

“Mine kunder er mest tyske, men jeg laver også noget for SdU (Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger, red.) som for eksempel Idrætshallen i Flensborg, som jeg laver en hel del for. Det er både billigere og mere bæredygtigt at reparere for eksempel et håndboldmål i stedet for bare at udskifte det med et helt nyt”, fortsætter André Lambertsen.

Med i mindretallet for alvor

I dag kommer hans søn jævnligt på værkstedet, men smedearbejde fanger ikke rigtigt knægtens interesse, ➡➡

så junior kommer nok til at finde noget andet end at arbejde som smed, konkluderer hans far:

“Endnu ved vi ikke, hvad det bliver til, men det skal han nok finde ud af.”

Alligevel har André Lambertsen og hans nu 13-årige søns opvækst mange fællestræk. Begge er de rundet af en blandet dansk-tysk baggrund, hvor der bliver talt både tysk og dansk derhjemme på kryds og tværs. Egentlig er det ikke noget, han hæfter sig så meget ved. Sådan har det jo altid været.

Han tænker lidt ekstra, da han bliver spurgt, hvad han føler sig som i det dansk-tyske grænseland, mest dansk eller mere tysk?

“Hvis jeg skal sige, hvad jeg er, vil jeg sige, at jeg er europæer. Jeg er hverken dansk eller tysk. Jeg er noget midt imellem. Besøger jeg min mor og far oppe i Danmark – i Østervrå, nordenfjords – er jeg tyskeren. Jeg kommer i en bil på tyske nummerplader. Naboerne siger, at det er den tyske søn, som er på besøg. Hernede er jeg danskeren,” siger André Lambertsen. Og det danske handler for ham meget om den særegne – og for de tyske naboer lidt underlige – underspillede form for humor, danskerne leger med, hvor ikke alt – faktisk intet – skal tages helt for pålydende.

“Når vi for eksempel har været oppe at spise hos min mor og far, hvor maden bare har smagt så godt, og jeg så siger, at ‘det var ikke så ringe endda,’ reagerer min kone med, at det kan jeg da ikke være bekendt at sige, når det jo var fremragende. Men det var jo også det, jeg sagde,” griner André Lambertsen. Dansker, tysker eller noget midt i mellem, uanset hvad er han dybt engageret i frivilligt arbejde gennem det danske mindretal, hvor han indtil for nylig har været med i bestyrelsen for Sydslesvigsk Forening (SSF) i distriktet Husum og omegn. Nu nøjes han med at være suppleant for et par medlemmer af bestyrelsen.

“Men selv som suppleant dukker jeg op til hvert møde, fordi man skal jo ligesom vide, hvad der er sket på møderne. Jeg ved godt, at suppleant er en post lidt ude på sidelinjen, men jeg ville ikke have det godt med at gøre det halvt. Enten gør jeg tingene fornuftigt, eller

“Det danske mindretal kan ikke fungere uden frivillighed.”

også lader jeg helt være. For mig findes der ikke noget midt i mellem,” siger André Lambertsen.

Hvorfor er du så meget med i mindretalsarbejdet, når du hverken føler dig som dansker eller tysker?

Et øjeblik er det, som om André Lambertsen bliver helt forbløffet overhovedet at få det spørgsmål, næsten som om svaret burde være indlysende. Uvilkårligt hæver han stemmen lige en anelse som for at understrege en pointe, der for ham er aldeles afgørende.

“Hvorfor jeg er med i mindretallet? Jamen min søn går på dansk skole! Selvfølgelig betyder det meget. Husk lige på, at det danske mindretal kun kan hænge rigtigt sammen, hvis vi alle frivillige tager vores ansvar alvorligt. Jeg vil sige det sådan: Det danske mindretal kan ikke fungere uden frivillighed. På den ene side har vi brug for skolerne, og på den anden side har vi behov for SSF. Vi er afhængige af hinanden.”

Holde liv i mindretallet

Som han ser det, er det en illusion at tro, at nogle af mindretallets foreninger eller organisationer kan stå alene uden frivilliges indsats. André Lambertsen fremhæver det nyligt overståede årsmøde som et godt eksempel på, hvor vigtige de frivillige er for at holde liv i mindretallet.

“SSF Amt Sydvest har lige holdt årsmøde i Tønning, hvor vi frivillige har brugt uger og dage på at få sat det op.”

Han tilføjer:

“Hvis vi skulle betale alle de timer, som er blevet hældt ind i bare det ene arrangement, hvor skulle alle de penge komme fra? Selvfølgelig har vi brug for alle de mennesker, som er ansat i mindretallets organisationer, det siger jeg slet ikke, men de frivillige er også rigtig vigtige.”

“Tag nu mig, jeg brugte en fredag på at lave nogle pløkker til et telt og nogle standere til parasoller.

Hvis vi nu skulle have haft et firma til at lave disse ting for os, vil det blive rigtigt dyrt med materialer, arbejds løn, moms og så videre. Selvfølgelig skal mindretallet betale for mit materialeforbrug, men min arbejdstid giver jeg gerne gratis til formålet.”

Som et andet eksempel nævner han nytårskuren på Husumhus, hvor der skulle laves mad til deltagerne.

“Det blev så til grønlangkål. Vi lånte skolekøkkenet i Husum for at lave det selv. Skulle vi have købt maden, skal du regne med 30 euro per mand. Det kan vi gøre billigere selv. Samtidig er det så hyggeligt at være sammen om at gøre den slags,” siger André Lambertsen. Mindretallet handler om at være sammen om det danske – også selv om grænsen mellem det tyske og danske kan flyde lidt hen over hinanden.

Tema:
Erhverv i
grænselandet

Familiefirma:

Vi brænder for det nære, det lokale

Med en baggrund i det danske mindretal har familiefirmaet Strohbehn Baugesellschaft gennem et par generationer opbygget en solid byggevirksomhed med en egen filosofi, hvor det nære – helst kun omkring Lyksborg – står i centrum.

*Af Peder Bjerge
Foto: Marcus Dewanger*

Det ustadige junivejr til trods har familien Strohbehn mere end nok at se til. Deres byggevirksomhed Strohbehn Bau-gesellschaft har en fuld ordrebog.

“Vi havde fra starten flere store gode opgaver, som alle blev forsinkede, fordi tilladelserne manglede, og fordi planlægningen ikke var færdig. Men fra 1. april begyndte det at eksplodere,” fortæller Erik Strohbehn.

Mens han næsten som en jonglør er fuldt optaget af at holde styr på alle projekter, byggematerialer og de ti medarbejdere, har Michele Strohbehn ansvaret for at styre kontoret hjemme i underetagen af familiens hus, der ligger på en stille villavej midt i Lyksborg (Glücksburg). De er anden generation i familiefirmaet, hvis 46-årige historie begyndte med Erik Strohbehns far, Rolf Strohbehn.

Inden vi kommer til historien om virksomheden, der er bygget op om en helt egen forretningsmodel, hvor det nære tæller mere end at vokse sig større og større, skal vi se på dens baggrund som fast forankret

i det danske mindretal. Dog ikke fordi firmaet har byggeprojekter for mindretallets organisationer.

“Her er vi nok lidt for små til de helt store byggeprojekter,” erkender Erik Strohbehn.

“Men vi har mange kunder blandt mindretallet. Ikke fordi vi tænker så meget over det i det daglige. Her er det tyske og det danske blandet lidt ind i hinanden, tilføjer han.

Det danske fyldte meget i familien

Erik Strohbehn medgiver, at familien måske ikke er så aktiv i mindretallets foreninger. Hertil fylder den hektiske hverdag for meget. Men fra hans stol i haven peger han som et meget nærliggende eksempel på nabohuset, hvor præsten i Lyksborgs danske kirke bor:

“Den danske kirke ligger også lige her i nærheden. Så det bliver meget nærværende med morgensang og alt det danske. Det kan jeg rigtig godt lide at have her i nærheden”, siger han.

Michele Strohbehn nikker. Selv om både hun og

hendes mand ser sig som en naturlig del af det danske mindretal, har de vidt forskellige baggrunde i dette. Mens hun har gået i dansk børnehave og skole, der endte med en studentereksamen på Duborg-Skolen i Flensborg, er Erik Strohhohns vej ind i mindretallet lidt mere snørklet. Godt nok har hans far gået i dansk skole havde forestillet sig, at det skulle sønnen også. Men hans mor mere skeptisk overfor mindretallet. Så han endte med at komme i tysk skole, også selv om det danske fyldte meget i hele familien.

“Min onkel blev for eksempel uddannet som bankmand i Danmark. Han bor på den anden side af grænsen, i Sønderborg, og er helt dansk. Så desværre har jeg lidt svært ved at tale med mine fætre og kusiner. De taler ikke så meget tysk, siger Erik Strohhohn.

Datteren bliver ikke tredje generation

Netop derfor er det så vigtigt for ægteparret, at datteren, Frederike Strohhohn, kom i dansk skole.

Indtil sommerferien var hun på efterskole i nærheden af Middelfart, hvor hun blandt andet har været på udveksling i Japan og Chile.

“Hun har lært rigtig mange mennesker at kende med forskellige kulturer. Og man kunne mærke, at det synes hun, var virkelig spændende. Når hun kommer hjem, skal hun begynde på Duborg-Skolen,” siger Michele Strohhohn.

Datteren bliver ikke tredje generation til at overtage familiefirmaet. For det første mener Erik Strohhohn ikke, at det ville være en god ide, da det kræver en del uddannelse og erfaring indenfor

byggeri og projektledelse at kunne videreføre virksomheden. Og her vil hans datter stadig være for ung og uprøvet, når han regner med at skulle på pension.

For det andet har hans datter med sit efterskoleophold i Danmark fået lyst til at afsøge mulighederne for en udenlandsk karriere.

“Når hun kommer hjem til Duborg Skolen, vil hun gerne fokusere på sprog, altså engelsk og spansk, fordi hun vil ud i verden. Og det er også sådan, det skal være,” siger Erik Strohhohn.

Selv valgte han lige som sin far oprindeligt at gå i lære som murer, fordi han ser det som håndværksfagets allrounduddannelse:

“Som murer kan man bygge et helt hus. Egentlig kan jeg godt lide at arbejde med træ, men en tømrer kan ikke mure. Så derfor valgte jeg at blive murer.”

“Men det er også virkeligt støvet arbejde. Og hårdt. Så i dag er jeg glad for, at jeg ikke arbejder som murer længere,” tilføjer Erik Strohhohn.

Kundekontakten er det vigtigste

Rent fagligt er det, han virkeligt brænder for at rådgive kunderne og styre byggeprojekterne sikkert igennem fra start til slut. Så efter han blev udlært som murer, videreuddannede Erik Strohhohn sig til byggeingeniør i Lübeck. Mens hans far drev sin byggevirksomhed i Lyksborg og omegn, fortsatte sønnen karrieren i andre virksomheder udenfor det vante nærområde.

Blandt andet arbejdede han en del år som projektleder på en lang række større byggeprojekter i Hamborg og på Sild (Sylt), indtil

Ægteparret Michele og Jens Strohhohn har rødder i det danske mindretal og styrer byggefirmaet i Lyksborg sammen.

hans far bad ham komme hjem for at gå med ind i familiefirmaet. Her gik han ind med ansvaret for at udforme tilbud, holde kontakten til arkitekter og sørge for, at kunderne havde en god oplevelse, når de brugte Strohbehn Baugesellschaft.

Og generationsskiftet gik for det meste fint, men indimellem havde Rolf Strohbehn dog en lille smule svært ved helt at give virksomheden fra sig. Gamle vaner opbygget gennem årtier kan være svære at lægge fra sig: En enkelt gang i begyndelsen kom hans far en tidlig morgen for eksempel uventet ind på kontoret.

“Han sagde: ‘Nåh, der er du jo.’ Så lukkede han døren igen. Det var en lidt akavet situation, men vi talte om det bagefter, og han sagde, at det skulle jeg ikke tage mig af,” siger Erik Strohbehn.

Nogle år derefter gik Michele Strohbehn med ind i det daglige arbejde, hvor hun overtog ansvaret for det administrative. Hendes arbejdsplads var flyttet væk fra lokalområdet, så det ikke længere holdt vand at pendle frem og tilbage.

“Men jeg kan godt savne at være en del af en arbejdsplads med flere mennesker. Jeg sidder meget alene på kontoret”, siger hun.

Samtidig var der en del opgaver som for eksempel med at bestille byggematerialer og koordinere medarbejdernes opgaver, som hendes mand med sin uddannelse og erfaring har bedre kvalifikationer til. Men i dag har de fundet den rigtige rytme, understreger de begge med et smil.

Forankret lokalt

Siden Erik Strohbehn overtog stafetten efter sin far for godt 17 år siden, har han lige som sin far holdt fast i dets forankring i localsamfundet, hvor man helst holder sig til byggeprojekter i omegnen.

“Sådan har vi egentlig altid gjort det her i firmaet,” siger Erik Strohbehn og tilføjer:

“Vi koncentrerer os om området Lyksborg, Flensborg, Harreslev og Langballe. Jeg synes, at det ville være skørt, hvis vi skulle køre til Husum, mens dem fra Husum kommer her for at arbejde. Det bryder jeg mig ikke om. Som et lille firma med 10 mand har vi mere end rigeligt at lave her omkring med opgaver.”

Egentlig synes han også, at selv Harreslev er for bøvlet at komme til, fordi det betyder, at man skal gennem Flensborgs trafik.

“Skal man ligge på vejen med lange transporttider, går der for lang tid med at sidde i bilen. Og det er jo ikke det vigtigste”, siger Erik Strohbehn.

Samtidig kan han godt lide at møde kunderne personligt for at være sikker på, at de nu også er tilfredse med det arbejde, som er blevet udført. For Erik Strohbehn personligt ligger der en stor tilfredsstillelse i at se, når firmaets folk har leveret et solidt stykke arbejde.

Den tilgang har vist sig at være den rigtige. Ikke alene er der rigeligt at lave for de 10 medarbejdere, familiefirmaet har også høstet bred anerkendelse for blandt andet renoveringen af den gamle borgmestervilla på Stuhrs Allé i Flensborg, som Strohbehn Baugesellschaft sammen med andre håndværksfirmaer var med til at sætte i stand for et par år siden.

Men selv om virksomheden har et godt navn i lokalområdet og tjener gode penge, kan det alligevel blive svært at finde en uden for familien, som har mod på at føre Erik og Rolf Strohbehns livsværk videre. Lige som i Danmark er der simpelthen for få unge, som vælger at blive murer, påpeger Erik Strohbehn.

“Nu får vi se, hvordan det går. Vi har heldigvis en del år endnu, inden det bliver aktuelt,” smiler han.

Erhvervslivet lever på tværs af grænsen

Men der er hindringer, både sproglige og bureaukratiske

Tysk oplevede igen en tilbagegang, da studieoptaget på de videregående uddannelser i Danmark blev offentliggjort.

“ALARM (igen). I år er 26 studerende blevet optaget på tysk på Københavns

Universitet”, skrev Lykke Friis, direktør for Tænketanken Europa og tidligere blandt andet prorektor på Københavns Universitet, politiker og Europapolitisk Chef i Dansk Industri.

Hun konstaterede, at det er svært at indfri regeringens ambition om at være i hjertet af Europa, når danskerne snart kun taler dansk og engelsk. Manglen på kandidater fra universiteterne giver logisk nok en effekt, der påvirker tyskfaget på de kortere uddannelser.

Dansk erhvervsliv har en åbenlys interesse i at kunne operere optimalt i Tyskland. Det er et kæmpe land med 83 millioner indbyggere og altså et kæmpe marked. Ligesom mindretallene i det dansk-tyske grænseland har bedre vilkår, jo bedre samarbejdsrelationerne mellem de to lande er, og jo færre hindringer, der er på tværs af landegrænsen.

Det er en hindring, at færre taler tysk.

“Der mangler færdigheder i forhold til at tale sproget og forstå kulturen – den er jo også anderledes i Tyskland”, siger Thomas Hecht, som er partner og salgsdirektør i Brands of Scandinavia, som med hovedkontor i Kolding producerer tøjmærkerne Freequent og CPH – og eksporterer til det tyske marked.

Der er brug for medarbejdere, som kan tale tysk.

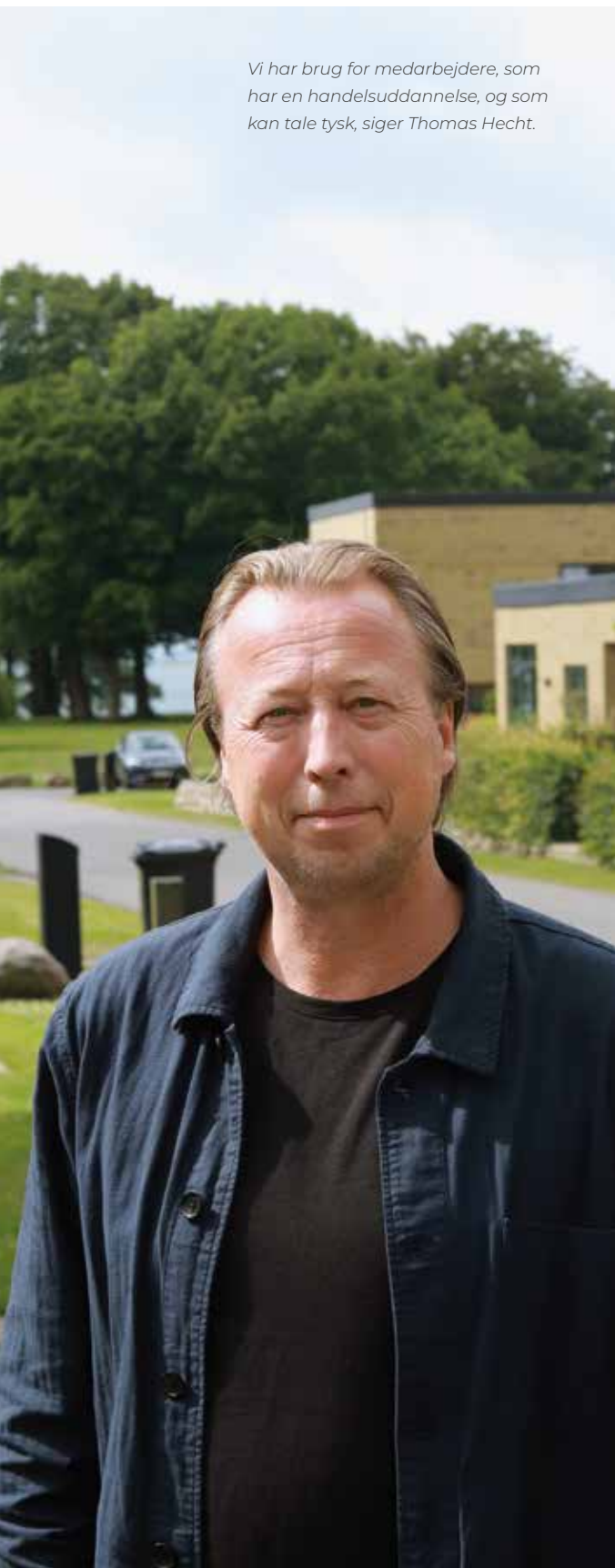
“Vi har brug for folk, som har en handelsuddannelse – en HA eller HD. Det kan også være interessant med en medarbejder med en HH-baggrund og erfaring fra at have arbejdet i en tøjbutik i Tyskland et år, det vil være en interessant erfaring”.

Han fortæller, at der simpelthen er for få, der har interesseret sig nok for Tyskland i Koldings lokale omegn.

“En del af den generelle holdning er, at Tyskland er et trælst land at køre igennem. Det er ærgerligt, at der ikke er nogen, der har en naturlig interesse i tysk. Man favoriserer engelsk, spansk og fransk. Søger man kompetencer på et højere niveau, kan det være svært at finde et ordentligt udvalg af ansøgere. Hvis man kan skriftligt og mundtligt tysk, står man med gode muligheder i forhold til virksomhederne”, tilføjer Thomas Hecht.

Vi har brug for medarbejdere, som har en handelsuddannelse, og som kan tale tysk, siger Thomas Hecht.

Grænseoverskridende erhvervsuddannelser

Fra politisk hold er der også bevidsthed om, at noget skal der gøres. Samarbejde og styrkelse af erhvervsuddannelserne i grænselandet er på den politiske dagsorden.

“Tyskland er en vigtig samarbejdspartner, og derfor er det bekymrende, at færre og færre lærer tysk. Der er ikke én let løsning på problemet, for det kræver, at vi sætter ind mange steder. Jeg er dog glad for, at vi med aftalen om en markant styrkelse af erhvervsuddannelserne har afsat midler til at erhvervsskolerne i Sydjylland kan blive bedre i stand til at udbyde erhvervsuddannelser på tysk eller engelsk. Det kan være med til at styrke samarbejdet i grænselandet” udtaler Anni Matthiessen, der er Venstres børne- og undervisningsordfører samt medlem af Folketingets Sydslesvigudvalg. Den danske generalkonsul i Flensborg, Annette Lind, har deltaget i flere konferencer om elev- og praktikantudveksling for de faglige uddannelser.

“Små og mellemstore virksomheder i grænselandet mangler arbejdskraft”, siger hun.

De unge fra det danske mindretal i Sydslesvig kan udnytte situationen til deres fordel.

“Mindretallet kan altid spille en rolle. Det er jo dem, der har to sprog”, siger Annette Lind.

Det gælder selvfølgelig også det tyske mindretal i Sønderjylland.

I den politiske aftale indgår det, at man ønsker at afdække, om mindretalsgymnasier i Sydslesvig kan oprette udbud af danske erhvervsuddannelser til det danske mindretal.

Det er ifølge oplysninger fra Dansk Skoleforening for Sydslesvig blevet mødt positivt hos Industri- og Handelskammeret (IHK) i Flensborg, der med det grænseoverskridende projekt Starforce har masser af erfaring med erhvervsuddannelser i grænselandet.

Starforce giver unge på erhvervsuddannelser mulighed for at blive elever i Nordtyskland. Det sker i et samarbejde mellem IBC (International Business College) nord for grænsen og IHK. Her kan de uddannelsessøgende få hjælp med at finde lærepladser lige syd for grænsen inden for handel, salg, logistik, indkøb, detail, spedition og event.

Den seneste udvikling er, at Skolekontoret i Dansk Skoleforening for Sydslesvig og Duborg-Skolen har planer om at tilbyde en erhvervsuddannelse. Men der mangler en del, før det kan realiseres. blandt andet oplyser Skoleforeningen, at der endnu ikke er fundet finansiering til projektet.

Tema:
Erhverv i
grænselandet

Fra Aabenraa til Hongkong med dansk og tysk fortegn

Aabenraa-familien bag forretningsimperiet Jebsen & Co. har dybe rødder i det tyske mindretal i Sønderjylland. En ny bog udlægger, hvordan det har gavnet familien at have en fod i både Danmark og Tyskland.

Gennem fire generationer har Jebsen-familien opbygget et imponerende forretningsimperium, der trækker tråde fra Aabenraa og det dansk-tyske grænseland til Hongkong og resten af Kina. Nu er femte generation på vej. Michael Immanuel Jebsen, søn af Hans Michael Jebsen, der har væ-

ret familieoverhoved siden 2000, bekræfter over for erhvervsmediet Finans i begyndelsen af august, at første skridt i et generationsskifte er taget.

Sammenhængen er påfaldende, men nok mest tilfældig, for det er ikke mere end et par måneder siden, at den første bog om Jebsen-familien udkom på dansk.

Det er erhvervsjournalisterne Jens

Af Alexander Leicht Rygaard ➤➤

Foto: Bjarne Luthcke/Ritzau Scanpix

Det er under Hans Michael Jebsen, det nuværende familieoverhoved siden 2000 og modtager af Ridderkorset i 2006, at virksomheden virkelig har taget et spring i omsætning. Det anslås, at Jebsen & Co. i dag omsætter for ca. 15 milliarder kroner om året.

Christian Hansen og Flemming Højbo, der har skrevet bogen 'Huset Jebsen – et familiedynasti i krig og fred', som udlægger historien om familien med rødder i det tyske mindretal.

"Hvis man skal beskrive grænse-landets udvikling, historie og det dansk-tyske forhold, så kan man holde Jebsen-familien op som et prisme. Og hvis man kigger igennem det, kan man se den udvikling, der er sket fra fjendskab og krige til forsoning og venskab", siger Jens Christian Hansen, da magasinet Grænsen møder ham i København til et interview om bogen. Flemming Højbo er med på en telefonforbindelse fra Nymindegab ved Vesterhavet.

"Det er ligesom at være i grænse-landet. Der er tyske nummerplader alle steder", bemærker han med henvisning til tyskernes store begejstring for at holde sommerferie ved de danske kyster.

Omsætning 15-doblet

Bogen, der udkom den 4. april, har været knap fem år undervejs, bl.a. afbrudt af coronapandemien, der gjorde det umuligt for forfatterne at besøge Hans Michael Jebsen i Hongkong, hvor familievirksomheden i dag har sit hovedsæde.

"Hans Michael Jebsen var lidt forbeholden i begyndelsen. Hvorfor stikke hovedet frem, som han sagde det. Men langsomt lykkedes det os at vinde hans tillid, og så indvilligede han i at være med. Det blev til flere timers interviews med både ham, børnene, og hans kone Desirée", fortæller Jens Christian Hansen.

"Vi var en uge i Hongkong i foråret 2024 for at besøge ham, og det

blev til lange samtaler om ikke kun historie, men også arkitektur, filosofi, religion og politik. Han er en mand med mange forskelligartede interesser. Det er ikke kun business det hele", tilføjer Flemming Højbo.

Det er under Hans Michael Jebsens ledelse, at virksomheden virkelig har taget et spring i omsætning. De to forfattere anslår, at Jebsen & Co., der også går under koncernnavnet 'Jebsen Group' i dag omsætter for ca. 15 milliarder kroner om året.

"Siden Hans Michael Jebsen ankom til Hongkong i 1981, er omsætningen blevet 15-doblet. Det hænger især sammen med det verdensøkonomiske boom, som Kina har oplevet siden dengang", fortæller Jens Christian Hansen.

En provokerende vise

I dag har dynastiet tusindvis af ansatte og repræsenterer kendte brands som Porsche, champagneproducenten Bollinger og urfirmaet Casio i Hongkong og Kina. Familien ejer også en lang række ejendomme på tværs af det sydlige Danmark, fra hjemstavnen i Aabenraa til Lolland og Sydsjælland nær Herlufsholm, hvor fire af Hans Michael Jebsens fem børn har gået i skole.

Det kunne dog være gået meget anderledes for familievirksomheden, der gennem historien har nydt godt af sit dansk-tyske tilknytningsforhold. Det hele begynder med Michael Jebsen, Hans Michael Jebsens oldefar, der i 1878 grundlagde et rederi i Aabenraa. Han kom fra en tysksindet sømandsfamilie og voksede op i efterdønningerne af 1. Slesvigske

Mange navne går igen

I Jebsen-familien er der mange navne, der går igen, og der er også mange navne, som slet ikke har været nævnt i artiklen her. For overblikkets skyld kommer her en oversigt.

Michael Jebsen (1835-1899) er grundlæggeren af det hele. Etablerer et rederi i Aabenraa i 1878 efter at have været sømand i en årrække. Var faktisk ved at vælge Hamborg som hovedsæde for virksomheden og derfor kunne historien have set anderledes ud. Ifølge de to forfattere var Michael Jebsens kone Clara glad for Aabenraa.

Jacob Jebsen (1870-1941), søn af Michael Jebsen. Etablerer handelshuset i Hongkong i 1895, der fortsat eksisterer i dag. Aktiv i det tyske mindretal, før nazisterne overtager.

Hans Jacob Jebsen (1921-1979), søn af Jacob Jebsen. Aktiv i det tyske mindretal, før turen går til Hong Kong for at genopbygge firmaet efter Anden Verdenskrig.

Michael Jebsen (1911-2000), søn af Jacob Jebsen. Bliver aldrig gift og lever størstedelen af sit liv i Østen. Firmaets mand, der har rollen som familieoverhoved i et halvt århundrede.

Hans Michael Jebsen (1956-), søn af Hans Jacob Jebsen. Nuværende familieoverhoved, der kun har boet tre år af sit liv i Danmark. Hovedaktøren bag familiens nuværende velstand og store portefølje af ejendomme på tværs af Danmark.

Et af Jebsen-rederiets mange skibe. De to verdenskrige var hårde mod rederiets flåde. I dag er rederiet et ejendoms-selskab, og skibene er for længst afhændet.

Foto: Udateret fotografi/Museum Sønderjyllands Mediearkiv

Michael Jebsen er grundlæggeren af det hele og etablerer et rederi i Aabenraa i 1878. Mod slutningen af 1800-tallet laver han gode handler i Østen.

Krig i 1848, hvor de danske sejrherre forsøgte at undertrykke alt, der var tysk. Det førte i 1851 til en oplevelse, der blev skelsættende for Michael Jebsens liv. "En dag i maj måned går han på gaden i Aabenraa sammen med nogle tysksindede kammerater. De synger en tysk vise, som de danske myndigheder opfatter som provokerende og kontroversiel. Det fører til, at den unge Michael Jebsen og kammeraterne

bliver anholdt og får nogle prygl. Og det sætter sig i ham", siger Jens Christian Hansen.

"Senere siger han, at han aldrig vil påmønstre et skib under Dannebrog", tilføjer Flemming Højbo.

Hårdt optrukne fronter

I bogen kalder to forfattere Michael Jebsen for patriark, patriot og politiker. Han er det klare familieoverhoved med stærke holdninger og går derfor også ind i politik. Gennem årene formår han både at blive byrådsmedlem i Aabenraa, medlem af Rigsdagen i Berlin og landdagsmedlem i Slesvig-Holsten. Fra 1864 til 1920 var Sønderjylland jo tysk.

"Som yngre er han meget liberalt indstillet, men bliver mere og mere konservativ. Han begynder at hylde Bismarck og er også med til at etablere Knivsbjerg som et mødested for de tysksindede i området. Det skulle være en modpol til Skamlingsbanken, hvor de dansksindede mødtes", siger Jens Christian Hansen. "Han er i høj grad en værdikriger, og fronterne er hårdt optrukne", tilføjer Flemming Højbo.

I slutningen af 1800-tallet har Michael Jebsen opbygget et mere end fornuftigt rederi med 21 skibe og gode handelsaftaler især i Østasien. Han har formået at udnytte den hastigt voksende tyske industrialisering, og

takket være sit politiske engagement har han opbygget forbindelser til mange tyske virksomheder.

Et imperium bliver grundlagt

Det er her, Michael Jebsens søn, Jacob Jebsen, kommer ind i billedet. I 1895 stifter han Jebsen & Co. i Hongkong, og det er det samme handelshus, som eksisterer i dag. Jacob Jebsen profiterer hurtigt på sin fars gennembrydende arbejde i Østen og lander en agenturaftale med kemivirksomheden BASF fra Baden-Württemberg.

“Meget tyder på, at det virkelig er en lukrativ forretning, de får fat i der. Så det med at være tysk i den her periode har været rigtig godt”, siger Flemming Højbo.

Jacob Jebsen er født i 1870 og er blot 24 år, da han etablerer handelshuset i Hongkong. Han beskrives af Jens Christian Hansen og Flemming Højbo som en noget anden type end sin far og karakteriseres som overordentlig pligttopfyldende og følsom. Evnen til at lave gode handler har han dog tilfælles med faderen, og i virksomhedens første år frem mod Første Verdenskrig tjener han gode penge.

Men da Første Verdenskrig bryder ud i 1914, og briterne erklærer krig mod tyskerne, får det negative konsekvenser for familien at have tyske rødder. Hongkong er på det her tidspunkt en britisk kronkoloni, og det betyder, at Jacob Jebsen som tysk statsborger nu er en erklæret fjende. Alle bankkonti bliver lukket, al udrejse fra Hongkong bliver forbudt, og Jacob Jebsen bliver interneret i en lejr, indespærret bag pigtråd og kinesiske vagter.

“Her kan man sige, at det ikke

længere er særlig godt at være tysk. De mister alle deres skibe under Første Verdenskrig”, siger Flemming Højbo.

Betydningen af det danske pas

Undervejs i krigen bliver Jacob Jebsen flyttet til Australien. Først i maj 1919, et halvt år efter krigens afslutning, bliver han løsladt og kan rejse hjem til Aabenraa, som han var flyttet tilbage til i 1909 med sin kone Käthe, der aldrig fandt sig til rette i Hongkong. Jacob Jebsen var derfor blot på forretningsrejse, da Første Verdenskrig brød ud.

På trods af fem og et halvt års ulykke har familien alligevel heldet med sig, da Aabenraa og resten af Sønderjylland i 1920 bliver en del af Danmark med Genforeningen. Jacob Jebsen bliver dansk statsborger, og det betyder, at virksomheden hurtigt kommer på fode igen.

“For Jebsen og Jessens (Jacob Jebsens makker og senere svoger, Heinrich Jessen, red.) forretninger skulle det vise sig at blive en kontant fordel at have et ben i hver lejr. Ved at blive danske statsborgere, og ved at indregistrere rederiet i Aabenraa som et dansk aktieselskab, men ved samtidig at kunne reetablere tyske forretningsforbindelser syd for den nye grænse og drage nytte af deres tyskkundskaber, indgående indsigt i tysk forretningsliv og kultur, ja på den måde kom de til at drage fordele af at være i begge kulturer”, skriver de to forfattere i bogen.

Familien tager ansvar

I 1923 var Hongkong-kontoret fuldt reetableret. Som danske statsborgere var det lykkedes at

få kompensation for nogle af de aktiver, som var blevet konfiskeret under Første Verdenskrig. Det samme gjaldt for det gamle rederi i Aabenraa, og kompensationspengene blev brugt til at erhverve nye skibe.

Mens virksomhedsdriften igen tog fart, blev Jacob Jebsen også en central figur i det, der nu med grænseflytningen var et officielt tysk mindretal i Sønderjylland. Jacob Jebsen var bl.a. med til at stifte mindretallets politiske parti, Slesvigsk Parti, og han var også bestyrelsesmedlem og formand for lokalafdelingen i Aabenraa. Han var formand for den tysksprogede avis Nordschleswigsche Zeitung (som ikke eksisterer i dag) og blev også en del af bestyrelsen for den tyske skoleorganisation, Deutscher Schulverein für Nordschleswig. “På det her tidspunkt er det vigtigste mål for det tyske mindretal i Sønderjylland at få flyttet grænsen tilbage til Kongeåen”, siger Jens Christian Hansen.

Nazisterne kommer

Han var fortsat også formand for Knivbjergselskabet, foreningen bag mødestedet for det tyske mindretal, som hans far havde været med til at grundlægge. Men det hele bliver bragt til ophør, da nazismen begynder at sprede sig i Sønderjylland.

“Da nazisterne begynder at infiltrere mindretallets organisationer i 1930'erne, trækker Jacob Jebsen følehornene til sig. Det var ikke noget, han ville være med til, og han trækker sig fra sine poster. Det er noget, der ender med til at komme virksomheden til gode”, siger Flemming Højbo.

Også næste generation i Jebsen-familien vælger at holde sig fra nazisterne. Jacob Jebsens søn, Hans Jacob Jebsen, født i 1921, bliver aldrig en del af det nazistiske korps SS, som mange fra det tyske mindretal ellers blev.

“Hans Jacob Jebsen formår at stå imod, selvom der var et stort pres fra nazisterne, om at medlemmer fra det tyske mindretal skulle melde sig”, siger Jens Christian Hansen.

Afgørende beslutninger

Far og søns ageren overfor nazisterne kommer til at forme virksomhedens fremtid. Med udbruddet af Anden Verdenskrig sættes mange aktiviteter i bero, og selvom driften bliver hårdt ramt som følge af det verdensomspændende kaos, krigen skaber, er det ikke på samme måde, som under Første Verdenskrig. Som danske statsborgere slipper familien for interne- ring, og efter krigen lykkedes det igen at bygge virksomheden op relativt hurtigt som følge af det danske pas og det tyske netværk.

I 1947 rejser Hans Jacob Jebsen til Hongkong for at tage del i driften af familievirksomheden, men i årene inden måtte han tage en tårn hjemme i Sønderjylland. Efter Anden Verdenskrig var hadet til alt tysk skruet op på højeste styrke. Flere tusinde personer fra det tyske mindretal blev fra 1945-49 interneret i Fårhuslejren og knap 3.000 blev dømt som landssvigere. Hans Jacob Jebsen var lykkedes med at holde sig ude af det. Han var i stedet med til at udstede en loyaltetserklæring til Danmark, som blev udsendt over Ritzaus Bureau den 7. september 1945. I alt stod 53 personer fra det tyske mindretal i Sønderjylland bag erklæringen, der udover troskabet til Danmark også søgte forståelse for hos den danske befolkning, at ikke alt tysk var lig med nazismen. Forsoningsbe- stræbelserne førte også til dannelsen af organisationen ‘Bund Deutscher Norschleswiger’, der er i dag det tyske mindretals paraplyorganisation.

Rent mel i posen

Men Hans Jacob Jebsens skæbne var bundet til Hongkong. Da han ankommer til kronkolonien to år efter krigen, er det med missionen om at genrejse forretningerne. En af de forretninger, der hjalp til med at få Jebsen & Co. bragt på fode igen, var en agenturaftale for Maersk Line. Skibsfører Arnold Peter

Mange navne endnu

Der er god grund til at læse hele historien om Jebsen-familien i bogen af Jens Christian Hansen og Flemming Højbo. En ting er historien om de centrale karakterer. Noget andet er de mange interessante sideperso- ner, der på anden vis også har haft en rolle at spille i historien. Der er f.eks. Kai-Uwe von Hassel, der blev ministerpræsident i Slesvig-Holsten, senere for- svarsminister i forbundsrepu- blikken Tyskland og spillede en vigtig rolle i København-Bonn Erklæringen i 1955. Der er også Christian Jebsen, søn af Hans Jacob Jebsen og halvbror til Hans Michael Jebsen. Han er kaffebonde i Tanzania, bosid- dende på Løjt Land og formand for Knivsbjergselskabet.

Møller skulle dog lige sikre sig, at Jebsen-familien ikke havde fraterniseret med nazisterne under krigen.

“Den gamle A.P. Møller nærrede stor mistro til alt tysk og sendte derfor en tidligere amerikansk politibetjent til Hongkong for at undersøge, om Jebsen-familien nu også havde rent mel i posen og ikke havde samar- bejdet med nazisterne. Men de fandt aldrig noget, så forretningerne fortsatte”, siger Jens Christian Hansen. Hans Jacob Jebsens nye liv i Hongkong markerer et skifte hos familiedynastiet. Hvor Aabenraa i mange år havde været det primære udgangspunkt med regelmæssige afstikkere til Hongkong, blev den briti- ske kronkoloni nu familiens hovedsæde. De beholdt stadig huse på hjemstavnen, men det meste tid blev brugt i Østen.

Et liv i Hongkong

Det bedste eksempel på dette er Hans Jacob Jebsens søn, Hans Michael Jebsen, det nuværende familieover- hoved, som blev født i 1956. Han har blot boet tre år i

Danmark, og det var, da han gik på det tyske mindretals gymnasium, Deutsches Gymnasium für Nordschleswig i Aabenraa. Før det boede han hos sin mor i Tyskland, for forældrene var blevet skilt, da han blot var to år gammel. Og efter sin gymnasietid studerede han bl.a. i Flensborg, Hamborg og St. Gallen i Schweiz.

Han ankom til Hongkong i 1981, og det har været hans hjem lige siden. Hans far var død to år forinden af sygdom, og ikke længe efter var det daværende familieoverhoved, onklen Michael Jebsen, opkaldt efter den oprindelige rederigrundlægger, blevet ramt af et slagtilfælde. Så der var brug for ham. Men der skulle alligevel gå knap 20 år, før onklen gik bort og dermed overlod familiedynastiet til Hans Michael Jebsen.

Siden da har den store afstand til grænselandet samt den forsonende udvikling mellem dansk og tysk betydet, at familien i dag indtager en mere anonym rolle i det tyske mindretal. Man støtter fortsat projekter, der har brug for økonomisk støtte, og hjemstavnen er en unægtelig del af familien. Det ses bl.a. i virksomhedens logo, som udgøres af tre makreller, i lighed med Aabenraa Kommunes våbenskjold. Hans Michael Jebsens ældste søn, Michael Immanuel Jebsen, blev desuden gift med den tyske model Donata von Behr i Løjt Kirke tæt på Aabenraa i 2023.

“Hvor familien tidligere var frontfigurer i det tyske mindretal, står de nok mere i baggrunden i dag. Det hænger også sammen med, at der ikke er den samme kamp i dag, som der var tidligere. Man har en mere pragmatisk tilgang til det dansk-tyske”, siger Jens Christian Hansen.

Det ses også i den næste generations skolegang. Hvor de tidligere generationer altid blev sendt i tysk skole for at styrke tilhørsforholdet til det tyske sprog og det tyske mindretal, har børnene i dag gået på kostskolen Herlufsholm nær Næstved.

“Jeg tror, det har været meget vigtigt for Hans Michael Jebsen at få børnene til at have en vis tilknytning til det danske. Det er jo svært at bo i Hongkong og holde fast i det danske”, siger Jens Christian Hansen og tilføjer, at Hans Michael Jebsens kone, Desirée, er tysk, så de taler tysk i hjemmet.

Firmaet bliver i familiens hænder

Den pragmatiske tilgang, der præger familien i dag, afspejles også i et centralt citat fra bogen, hvor Hans Michael Jebsen taler om grænselandet og dets min-

dretal. Et citat, som Jens Christian Hansen fremhæver.

“Og jeg synes da, at det er berigende, at der findes det, som man kalder for ‘mindretal’, på begge sider af grænsen. Det ville jo være en tragedie, hvis deres sprog på begge sider af grænsen gik tabt. Grænselandet kan jo ikke føles og mærkes. Det er et område, som har en kultur, som er dansk på den ene side og tysk på den anden, med afskygninger af begge på hver side. Men det føles ikke længere som noget, der skiller vandene”, lyder det fra Hans Michael Jebsen i bogen.

Det er kun den inderste kerne i familien, der kender til tidsplanen for generationsskiftet og Michael Immanuel Jebsens overtagelse af dynastiet. Han bliver 5. generation af Jebsen-overhoveder, og spørger man de to forfattere, bliver han langt fra den sidste.

“Jeg ville blive meget overrasket, hvis Jebsen & Co. en dag bliver solgt. Familieværdierne og sammenholdet er for stærkt”, slutter Jens Christian Hansen.

‘Huset Jebsen – et familiedynasti i krig og fred’, 430 sider, Forlaget Grønningen 1, udgivelsesdato 4. april 2025.

Foto: Rolf Konow

Hjemmepleje på film og i den sydslesvigske virkelighed

Frelle Petersens nye sønderjyske film udspiller sig i hjemmeplejen i Tønder. Der er også en hjemmepleje for det danske mindretal syd for grænsen. To sygeplejersker herfra har set filmen.

Hjemmepleje
på film og i den
sydslesvigske
virkelighed

Hjemmepleje i Danmark og i Tyskland

Det ligner hinanden,
siger to sygeplejersker
fra Dansk Sundheds-
tjeneste for Sydslesvig

På vejen fra Nørretorv i det centrale Flensborg til Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig i Waldstrasse kommer man forbi Tafel, som er et socialt projekt, der står for madudlevering til særligt trængende mennesker.

Der er en lang kø på cirka 50 meter udenfor, og den er lige så lang, da turen går tilbage en halvanden times tid senere. De mennesker, der står i kø for at få udleveret mad, er ikke – i hvert ikke de fleste – socialt udsatte som dem, der kommer på Kirkens Korshærs varmestuer i Danmark. Ifølge hjemmesiden for den kristne sociale Johanitter-hjælpeorganisationen, som driver Tafel ved hjælp af frivillige kræfter, kommer der cirka 4.000 mennesker hver måned for at få mad udleveret.

Det vidner om, at det tyske velfærdssystem er voldsomt presset i sammenligning med det danske. Det kan altså udgøre en stor forskel i livsvilkår, om man bor et par kilometer længere mod nord eller syd. Det gælder også mennesker, der er kommet lidt op i årene og har brug for hjemmepleje. Filmen 'Hjem

Tekst og foto: Poul Struve Nielsen

Det er en film, vi godt kan vise familie og venner. For det er svært at forklare, hvad vi egentlig går og laver, siger sygeplejerske Bianca Wendt fra Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig.

kære hjem' af den sønderjyske filminstruktør Frelle Petersen foregår i hjemmeplejen. Filmen skildrer velfærdssamfundet i Danmark som et ensomt træ, der står i strid blæst på kanten af marsken. På den yderste gren sidder hovedpersonen Sofie og hendes kolleger fra hjemmeplejen. Men hvor stor er forskellen på at være dansker og på at være en del

af det danske mindretal syd for grænsen? Det er i Tønder Kommune, 'Hjem kære hjem' udspiller sig. To sygeplejersker, som arbejder i hjemmeplejen i Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig, har været inde at se filmen i biografen i Tønder. De havde forstået den også uden undertekster, for den ene bor i Tønder og den anden i Rodenäs, som ligger et par meter

fra Tønder Kommune, lige på den anden side af grænsen.

Der er forskel

Og selv om de geografisk set arbejder tættere på Tønder, end en ansat i hjemmeplejen i en anden dansk kommune gør, så er der forskel på Danmark og Tyskland. I Danmark kaldes de ældre for borgere. I Tyskland kaldes de klienter. ➡

“Filmen var rigtig god. Også fordi den viste hende som person, hvad hun gik og kæmpede med. For mig var det selvfølgelig sjovt at se steder, jeg kunne genkende – Løgumkloster og Højer, steder man kender fra hverdagen.”

Maria Wollenberg, sygeplejerske i dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig.

Der er forskel på lovgivningen i de to lande, og mens det i Danmark er social- og sundhedsassistenter samt hjælpere, der varetager plejen, er det i den danske sundhedstjeneste i Tyskland ofte sygeplejersker, der kommer ud i de ældres hjem. I det tyske system er det dog ofte hjælpere.

“Det er mit indtryk, at i Danmark bliver man visiteret til plejen, og plejepersonalet får tid til klienten. I Tyskland man bliver visiteret til et beløb. Pfllegegrad. Der er fra en til fem grader. Da får de så et bestemt beløb til rådighed per Pfllegegrad. Det går over plejekassen”, siger sygeplejerske Maria Wollenberg fra mindretallets sundhedstjeneste i Sydslesvig.

“Når man står derude, har man det meget ens, om man er på den ene eller anden side af grænsen. Som sygeplejerske mærker du det ikke på den måde. Det er kun, hvis klienten har et større behov, så ser vi på det, og så siger vi: Du skal betale det og det ekstra. Så skal vi komme med et nyt tilbud. I første omgang hedder det: Har du penge, så kan du få. Det kan tage otte uger at få bevilget mere fra plejekassen”, fortæller hun.

Maria Wollenberg understreger, at der ikke er nogen klienter i det danske mindretallets hjemmepleje, som kommer til at vente otte uger på at få et bad. Hjælpen kan om nødvendigt ændres fra dag til dag.

Desuden kan der søges støtte hos kommunerne, og Dansk Sundhedstjeneste har en socialrådgiver ansat til at hjælpe klienterne.

God film

Det er en god film, Frelle Petersen har lavet, synes Maria Wollenberg, som bor i Tønder.

“Jeg synes, den var rigtig god. Også fordi den viste hende som person, hvad hun gik og kæmpede med. For mig var det selvfølgelig sjovt at se steder, jeg kunne genkende – Løgumkloster og Højer, steder man kender fra hverdagen”.

Også hendes kollega, Bianca Wendt, er glad for filmen.

“Det er en rigtig god film, det er ikke kun en film, man skal se, hvis man er i plejen eller har pårørende. Men man skal nok have en vis alder. Det er ikke en børnefilm. Der er mange ting, der er meget intimt. Stomi, ble med afføring. Der er jo ikke noget, der bliver gemt væk. For os fagpersoner gør det jo ikke noget at se det”, siger Bianca Wendt.

Maria Wollenberg er enig i, at filmen giver et realistisk billede af, hvad hjemmeplejen er for en størrelse. “Hvad man møder, både det positive men også somme tider de negative situationer.

Det er positivt, at man møder nogle søde mennesker,

og at man kan mærke, at det man gør, det gør en forskel, når man er hos dem. Det er et arbejde, der giver meget på et personligt plan, fordi man går hjem med en god fornemmelse for det meste. Det negative er, når man kommer ud i sådan nogle situationer, som de også skildrer. For eksempel pårørende, der ikke ser, at man prøver at gøre det bedste, men har et tidspres og måske ikke har lov til at gøre mere”, siger hun.

De to sygeplejersker er enige om, at når det kommer til stykket, er der ikke så stor forskel på at være i hjemmeplejen i Danmark og i den danske sundhedstjeneste hos det danske mindretal i det nordlige Tyskland.

“Det er selvfølgelig svært, fordi man kun har set en dagligdag ude ved de ældre borgere ud fra en hjemmehjælperes synsvinkel. Vi arbejder også med hjemmeplejen, men som sygeplejersker”, siger Bianca Wendt.

Man gør lidt ekstra

De kan begge genkende situationerne, hvor hovedpersonen i filmen, Sofie, gør lidt ekstra for de ældre, selv om det egentlig ligger udenfor rammerne for, hvad kommunen tilbyder.

“Det er klart. Vi oplever også nogle små ting, som at de ikke kan få et marmeladeglas åbent, vi fylder vandflasken op. Hos os er der det her med, at ydelsen koster penge. Nogle ting er indenfor tilbuddet, andre er udenfor. Vi har lidt en regel, der siger; en gang ok, men

sker det ofte, må vi tage det op.

Men det sker også, at vi trækker gardinet op og ryster dynen lidt”, siger Maria Wollenberg.

“Jeg tænker at det er en forsvarsmekanisme, hun har brug for, for at kunne overleve. Hun må affinde sig med, at hun ikke skal gøre de ting, hun ikke må, overfor klienten. Det kan forekomme, at man lige gør lidt ekstra. Det kan godt høre med, at man lige tager en kop kaffe og en snak. Man kan ikke gøre det hver dag. Men ellers synes jeg også, man kan argumentere for det”, siger Bianca Wendt. En ting, der sikkert også kan forekomme i Tyskland, men som ingen af de to kan genkende fra Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig, er ledelsesstilen.

“Jeg havde forventet, at lederen måske viste lidt mere empati og udførte lidt mere personalepleje. I grunden stod hun der jo bare uden at få hjælp fra sin teamleder”, siger Bianca Wendt.

“Det kan også være pårørende, som ikke kan se de begrænsninger, vi har, fordi vi trods alt er en hjemmepleje og ikke et plejehjem, hvor man er der de 24 timer. Der er behov for rådgivning til de pårørende, så de kan forstå”, tilføjer hun.

Det genkender Maria Wollenberg. “Det er værst at få at vide af en klient, at de er utilfredse. Det er det værste. Jeg har ikke oplevet at få kritik fra chefen, der ikke var konstruktiv og OK”, siger hun.

Dansk i Tyskland

Når Bianca Wendt sammenligner med vilkårene i den tyske hjemmepleje, som den tyske flertalsbefolkning får, er der bedre vilkår i Danmark og i den danske sundhedstjeneste, som er for det danske mindretal syd for grænsen. “Der har vi trods alt mere tid. Selvfølgelig skal vi også rette os efter det lovmæssige om, hvad vi må og ikke må i Tyskland. Men i dagligdagen laver vi nogle serviceydelser uden at tænke så meget på, hvad det koster. Men de tyske kolleger har virkelig uret i nakken”, siger hun.

De to sygeplejersker er enige om, at filmen giver en bedre forståelse for hjemmeplejen.

“Det var en film, vi sagtens kunne finde på at tage familien med ind at se, man får et indblik i den verden. Det er svært at forklare folk, hvad man går og laver. Det kan man se i filmen, siger Bianca Wendt.

Hun vil gerne anbefale filmen, også til unge, som vil starte i hjemmeplejen, som måske er i tvivl om, hvad de skal. At de ser det, så de ved, hvad de går ind til.

Hovedrollen Sofies personlige udvikling er så en anden sag, og hende fatter de begge så meget sympati for, at de gerne havde set, filmen var lidt længere. For de ville godt have set mere til, hvordan det er gået i hendes privatliv.

Hjemmepleje
på film og i den
sydslesvigske
virkelighed

Sønderjysk hyldest til hverdagens helte

Med filmen 'Hjem kære hjem' hylder den sønderjyske instruktør Frelle Petersen dem, der sidder i stiv kuling på velfærdssamfundets yderste gren og holder sammen på det hele

Det er nyt, at to personer i Frelle Petersens nye film 'Hjem kære Hjem' taler rigsdansk. Ellers har han kun præsenteret publikum for folk, der taler sønderjysk dialekt på det store lærred. Og

han strør ikke om sig med ordene, Frelle Petersen, selvom der er kommet flere ord til henad de sønderjyske småveje.

I hans første film i den sønderjyske trilogi, 'Onkel', går der vel en otte minutters tid, før det første ord falder. I 'Hjem kære hjem' går der kun omkring otte sekunder, før hovedrollen Sofie får at vide, at hun kan hænge sin frakke i entreen hos en af de ældre på sin første arbejdsdag i hjemmeplejen.

Hvad betyder det så, at sproget er sønderjysk? Det giver så meget troværdighed og ægthed, det får bare de mennesker til at fremstå helt naturligt. Især når de

smelter sammen med de smukke billeder af de flade landskaber i grænselandet, de lave huse, de levende hjem, der damper af kaffe og ensomhed og det sterile kontor på kommunen.

Magasinet Grænsen møder Frelle Petersen i Filmhusets café 'Sult'. Han bor faktisk ikke i Sønderjylland. Han er flyttet til hovedstadsområdet.

Det sønderjyske hænger dog ved, og det er Sønderjylland, der er hans filmland, det er her, han udfolder sig i disse år som dansk film største socialrealistiske auteur.

"Nu har jeg jo mistet alle mine bedsteforældre. Og ➡➡

Foto: Rolf Konow

Som i de to andre film i Frelle Petersens sønderjyske trilogi er det Jette Søndergaard, som spiller hovedrollen.

Af Poul Struve Nielsen

selvom min farmor godt nok var ærkekøbenhavnerv og talte som sådan til den dag hun døde, selvom hun har jo boet i Sønderjylland det meste af sit liv, så talte alle de andre i den generation, som var rigtige ærkesønderjyder, dialekten. Og der lærte vi en masse ord på det der rigtig gamle synnejysk”, fortæller Frelle Petersen.

Ord går tabt

“Og da de ligesom er væk, så er det som om, at nogle af de der ord pludselig også går tabt. Det bliver mere sådan en ting, når vi er sammen i kernefamilien, at sige, hvad var det nu, hun kaldte trillebøren, mor? Man kan hele tiden mærke, at der ryger noget af det sønderjyske.”

“Det gør, at jeg får en endnu større lyst til at markere det sønderjyske i mine film, selv om der i min nye film for første gang er nogen, der taler rigsdansk. Det er jo mor og datter, der gør det, fordi det netop handler om det her med, at børnene ikke lærer det sønderjyske længere”.

Sofie, som spilles af Jette Søndergaard, der også havde hovedrollen i de to foregående film i trilogien, ‘Onkel’ og ‘Resten af livet’, er alene med sin 10-årige datter. Hun tager sit arbejde i hjemmeplejen alvorligt og hjælper de ældre med empati og interesse for dem som mennesker.

Men hun er presset fra alle sider. Fra kommunen, som sender hende afsted med en stram tidsplan og skærer ned på al den tid, der er til at mødes menneske til menneske. Fra pårørende, der giver hende skylden for kommunens sparepolitik, og nogle gange fra de ældre selv, borgerne, som det hedder. Og vi er jo alle borgere i samfundet, så det kan ende med at være enhver af os.

Når Sofie også presses af datteren og eksmanden, så tager blæsten til, og hun kan kun holde fat i den spinkle yderste gren i velfærdssamfundet, som hun sidder på, med det yderste af fingerspidserne. Og hvis hun giver slip, så falder hele velfærdssamfundet fra hinanden.

Frelle Petersen har gjort sin research grundigt. Han har været i praktik i hjemmeplejen i Tønders nabokommune, Aabenraa. Her har han været ude med medarbejdere fra hjemmeplejen, og han har såmænd castet både medarbejdere og borgere, som de har været ude at besøge, til sin film.

“Jeg bruger min research, og den går jeg jo rigtig højt op i, og så prøver jeg ligesom at omsætte den virkelighed, eller jeg prøver at iscenesætte den virkelighed, jeg har oplevet. Jeg er jo meget bevidst om, at jeg laver fiktion og ikke dokumentarfilm. Så når folk bliver rørt, så er det jo absolut ikke den nemmeste kunst”, fortæller han.

Selvom Sofie er en fiktiv figur, er der altså mange detaljer i filmen, som afspejler den virkelighed, han oplevede i hjemmeplejen under praktikforløbet.

“Der sidder jo mennesker, som glæder sig til, at du kommer. Det eneste besøg, de får, er måske de so-suer, der kommer forbi. Og hjemme hos de fleste var det meget sådan at fortsætte samtalen, hvor den slap sidste gang. Det kunne være et par timer eller en dag siden, man havde været der,” siger Frelle Petersen.

Livskloge ældre

“Noget, jeg synes er interessant, er, at det jo ender med, at hun kunne sidde og rådføre sig med nogle af borgerne. Og på den måde få noget igen som menneske. Altså hvor man er sammen med nogle mennesker, som virkelig har brug for hjælp. Og de regnes for nogle, der ikke rigtig kan noget selv. Men de har i virkeligheden rigtig meget at give den anden vej,” tilføjer han.

“Det kan godt være, de har nogle skavanker, men de fleste af dem er friske i pæren endnu og har simpelthen livslang erfaring om ting, så jeg fik nogle fuldstændig fantastiske snakke med mange af dem. Det, synes jeg, var dejligt. Jeg kunne også mærke det på den måde, som jeg savner mine bedsteforældre på. De var bare en kæmpe støtte for mig. Der kunne jeg bare mærke, at det med det samme talte ind i mit hjerte, når man kom ind til de der ældre, der bare var så nysgerrige på en, og virkelig havde noget klogt at fortælle altid”.

Nogle af detaljerne i filmen er taget fra virkeligheden. For eksempel får Sofie at vide, hun ikke må rejse sengegærdet hos en sengeliggende borger, fordi det er en magtanvendelse. Og det er det, bekræfter Frelle Petersen. Ligesom borgerne havde et klippekort, så de kunne få nogle ture ud sammen med medarbejderne fra hjemmeplejen. Det er også sket i virkeligheden.

“Ja, i Tønder Kommune, og andre kommuner faktisk.

Foto: Alexander Leicht Rygaard

“Det kan godt være, de har nogle skavanker, men de fleste af dem er friske i pæren endnu og har simpelthen livslang erfaring om ting, så jeg fik nogle fuldstændig fantastiske snakke med mange af dem.”

Filminstruktør Frelle Petersen om at være i praktik i hjemmeplejen i Aabenraa.

Der er ikke noget i filmen, der er urigtigt. Der er ét sted, hvor jeg valgte at gå med det fiktive. Men det er så lille en bagatel, at ingen har bemærket det. Men alt andet er blevet godkendt af folk, der arbejder på området. Derfor kan der godt være forskellige regler i forskellige kommuner. Men som udgangspunkt, så viser filmen en 90-95 procents nøjagtighed i de fleste kommuner”.

Da filmen kom, havde Frelle Petersen over 900 sosuer til at se den i Imperial i København sammen med ældreministeren. Han betegner det som den største eksamen af dem alle.

“Og det var fandme fedt, fordi de var bare på og sagde tak, fordi du viser, hvordan det egentlig er”. ➡➡

Nuanceret billede

Han er især glad for, at de syntes, han viser et nuanceret billede af det.

“Det er altid svært. Du har et fag, hvor der er så mange forskellige ting. Der er tidspresset, altså det der minut-tyranni, der er pårørende, der kan være forskel på borgere. Pårørende er jo altid et stort dilemma, derfor har jeg det også med, og jeg vil ikke engang sige, at det er trukket skarpt op, fordi jeg har hørt historier, der er endnu værre end det, som sker i filmen”.

“Der er pårørende, der råber højt, og de borgere, de får typisk også mere end dem, der ikke har nogen, der råber højt for dem. Og der er hele det her med politiske beslutninger om klippekortsordningen, der bliver afskaffet. Og jeg skal stadig få det til at fungere naturligt, så det ikke bliver sådan en belærende film, men en film, der går ind og rører publikum”.

Det er som skrevet Frelle Petersens tredje film. Den første, ‘Onkel’, om en ung kvinde, der bor alene på en gård med sin onkel, blev betragtet som en smal film. Men Frelle Petersen kan noget med at røre publikum – og anmeldere.

“Nu har jeg oplevet med tre film både at få anmelderne til at være helt oppe i stødet, og så få tonsvis af mennesker til at gå ind i biografen og være glade for filmen, også med stigende publikumsdeltagelse. Med ‘Onkel’ dengang fik jeg at vide, at jeg skulle regne med at sælge omkring 800-1500 billetter. Vi endte på 46.000, til trods for at vi nærmest ikke havde et distributionsbudget. Det var i hvert fald meget lille i forhold til vores kon-

kurreter. ‘Resten af livet’ endte jo på 101.000. Og den her film har kørt en uge nu og er oppe på over 50.000. Og jeg tror, det kommer meget fra ærligheden i det, jeg laver”.

Efter ‘Hjem kære hjem’ er kommet i biografene, har Frelle Petersen også fået tilbud at blive en slags sundhedsfaglig ekspert, når det kommer til ældrepleje. Han har modtaget forespørgsler om at være hovedtaler til hospitalers konferencer og tale til en høring om sociale udfordringer i hovedstaden på Christiansborg.

“Det sjove er, at jeg ikke gik ind i det her for at lave en politisk film. Det vidste jeg jo godt, at det automatisk ville blive. Men det handlede jo om for mig at skabe menneskelige fortællinger, som jeg altid har gjort. Det handler også om nogle temaer, om udlængsel og at tage nogle valg. Skal man gå med sin egen drøm, eller skal man være der for dem, der har brug for ens hjælp? Det handler om følelsen af pligt, og det kender især sønderjyske familier til. Især inden for landbruget, ligesom i ‘Onkel’ er der mange, der gerne vil have, at gården går videre i generationer. Der er jo nogle tematikker altid, men det er altid de menneskelige relationer, der er i højsædet i mine film”.

Nutella

Til slut må Frelle Petersen spørges om et andet gennemgående tema i hans film, nemlig chokoladepålægget Nutella. Det er det første ord, der bliver sagt i en Frelle Petersen-film. Og det bliver sagt i Brugsen meget tæt på grænsen

til Tyskland af onklen i ‘Onkel’ til niecen, fordi de skal købe Nutella. Så mister tidens mest markante socialrealistiske filmskaber ikke lidt af realismen allerede i den scene? Der er ikke nogen, der køber Nutella på den her side af grænsen.

“De gør. Lige på den gård. Det er jo de der skønne friheder, man så kan tage sig. Men det opstod af, jeg faktisk havde en scene, hvor de også kørte over grænsen for at handle. Og jeg havde oprindeligt tænkt, at den skulle falde der. Men altså, ‘Hjem kære hjem’ kostede 18 millioner kroner at lave, og ‘Onkel’ kostede 35.000 kroner at indspille. Fantastisk, hold da kæft. 35.000. Ingen af os fik jo penge”, fortæller Frelle Petersen.

Og med et budget på 35.000 kroner er det svært at lave film i to lande med tilladelser og alt det, der ellers skal til.

I ‘Hjem kære hjem’ serveres der rødt saftvand, mikrobølgeopvarmet biksemad og Nutella. Og Sofie laver små regelbrud som overlevelsesstrategi. Hun må ikke lave mad, kun servere færdigpakket, mikroovnsopvarmede retter, der alle smager ens. Men hun laver alligevel spejlæg. Hun sætter sig alligevel ned og drikker en kop kaffe.

“Det står ikke i jobbeskrivelsen, men du skal også være enormt dygtig til psykologisk at vurdere, når du går ind over et menneskes dørtærskel, hvilken tilstand det menneske er i den dag. Og det kan være forskelligt fra for et par timer siden, eller fra dagen før, eller ugen før. Hanne, som jeg var ude med, kunne godt finde på at

gøre nogle ting, som ikke stod på listen, hvis hun kunne mærke, at det var sådan en dag i dag”, fortæller Frelle Petersen om sosuen fra ældreplejen, som i øvrigt spiller rollen som Sofies erfarne ældre kollega, Katrine, i filmen.

Til slut skal vi lige have med, at de filmkyndige anmeldere roser filmen til skyerne over Vadehavet.

Nanna Frank Rasmussen giver filmen seks hjerter og skriver i Politiken:

“Det er ægte mennesker i virkelige dilemmaer. Spillet af modige amatørskuespillere, der blotlægger alle de hudfolder og rynker og røde bagdele og bølgende, bare bryster, som historien kræver. Hvordan Frelle Petersen gang på gang får hver og en til at fremstå fuldstændig naturlige og upåvirkede af kamera og filmhold, er mig en gåde. Det er voldsomt imponerende, betagende, rørende.”

Freja Dam giver filmen seks stjerner og skriver i Jyllands-Posten:

“‘Hjem kære hjem’ er menneskeklog og samfundskritisk, underspillet og velfortalt. Frelle Petersen har en unik evne til at skildre både karakterer og lokalsamfund så nærværende og autentisk, at man føler sig som en del af deres hverdag.”

Filmen vandt også en fortjent publikumspris ved Berlinale.

Hovedpersonen Sofie i ‘Hjem kære hjem’ tager sig tid til en ekstra snak og en kaffe nu og da.

Foto: Rolf Konow

Elev fra Clausens autodidakte filmskole

Af Poul Struve Nielsen

Foto: Alexander Leicht Rygaard

Da Frelle Petersen flyttede fra Sønderjylland til hovedstaden, landede han ikke på stenbroen. Han kom til Rødovre. Her fik han et job i Rødovre Centrum i supermarkedet Prima, selv om der ikke var noget ledigt, da han først spurgte butikschefen. Men da han fik fortalt, han lige var flyttet til fra Sønderjylland, kunne han pludselig begynde om mandagen. Før sønderjyder har jo ry for at være flittige og aldrig at melde sig syge. Han havde da heller ikke nogen sygedag i Prima. Men den unge sønderjyder var jo ikke kommet til hovedstadsområdet for at arbejde i et supermarked. Det kunne han have gjort i Sønderjylland. "Jeg ville søge ind på Filmskolen. Og så fik jeg at vide, at man skulle lave to kortfilm for at komme til første optagelsesprøve. Jeg kendte ingen, jeg havde ikke noget udstyr, og jeg vidste slet ikke, hvordan jeg skulle gå i gang med det. Så begyndte jeg at lede i telefonbogen. Og så fandt jeg Clausen Film", fortæller Frelle Petersen. Ja, det var Erik Clausens firma. En af de største danske instruktører, som har instrueret film som 'Cirkus

Casablanca', 'Rocking Silver', 'Manden i Månen', 'Rami og Julie', 'Tarzan Mama Mia', 'Slip hestene løs', 'Ledsaget udgang' og mange andre film. Som Frelle Petersen selvfølgelig havde set.

Optagelsesprøve

Han kontaktede firmaet og fik fat i en sød assistent, som sagde, at hvis han havde skrevet et manuskript til en kortfilm, kunne han så ikke lige sende det til Erik. "Og det var ikke på mail, det var med posten. Så gik der et par dage, og jeg fik at vide, at jeg skulle komme ind og møde Erik på hans kontor på Enghave Plads. Det var den første kendte, jeg mødte, udover at jeg havde vinket til dronning Ingrid nede i Sønderjylland. Han var virkelig ærkekøbenhavnervner, og han sag-

Da jeg vandt en Bodil for bedste film med 'Resten af livet' stod jeg på den samme scene, hvor Erik Clausen modtog sin Æres Bodil, fortæller Frelle Petersen.

Frelle Petersen fik med støtte fra instruktøren Erik Clausen arbejdet sig op fra at være ekspedient til at blive filminstruktør

de, at det var sgu et meget godt manuskript og tilbød at spille den gamle stodder, der sidder på bænken”.

Erik Clausen nøjedes ikke med at tilbyde sig selv til en rolle i Frelle Petersens første kortfilm.

“Han havde også en anbefaling til hovedrollen. Der var en, der hedder Rasmus Botoft. Han var fastansat på Det Kongelige Teater, men havde ikke lavet så meget andet end det. Og slet ikke film, men det ville han gerne på det tidspunkt. Og så hjalp han med udstyr og kritik på manus. Og det var jo sådan virkelig fedt. Jeg fik faktisk lavet en rigtig god hæderlig kortfilm. Så fik jeg lavet yderligere en og sendt det ind på filmskolen”, fortæller Frelle Petersen.

Det kunne selvfølgelig ikke gå galt med Erik Clausen, der spillede en af hovedrollerne i ‘Midt om natten’, en af de mest sete danske film nogensinde, i en birolle, og Rasmus Botoft, der senere skulle blive kendt i ‘Rytteriet’ og for en masse roller i film og serier, i hovedrollen. Nu måtte vejen til Filmskolen være banet. Det troede Frelle Petersen også. Men han fik et afslag og måtte ringe til sin erfarne støtteperson Erik Clausen og fortælle, at han ikke engang kom til første prøve.

Da Frelle kom til filmen

Erik Clausen sagde helt tørt, at ‘det er sgu nok meget godt. Så ville du bare ende med at lave det samme lort som alle de andre’. Han gav den unge sønderjyde det råd at gå ud i filmbyen i Hvidovre, som jo også ligger lige ved siden af Rødovre, til Zentropa og komme i gang med noget filmarbejde.

“Jeg var så heldig, at jeg ret hurtigt blev ansat som anden instruktørassistent på Anders Klarlunds dukkefilm ‘Strings’. Og de var så meget bagud i tidsplanen, at jeg endte med at skulle stå og for-instruere de her dukker, fordi de skulle opfinde deres eget kropssprog. Så det var virkelig min filmskole. Uden ord og uden mimik i de her magnetdukkers ansigter, skulle jeg stå og instruere folk, der har lavet ‘Muppet Show’, dukken ‘Chuckie’ og andre store, internationale dukkefilm. Det var sådan nogle stjernedukkeførere”.

Det siger noget om miljøet på Zentropa dengang, at Frelle Petersen pludselig oplevede, at den amerikanske skuespiller Bill Pullman, som han kunne gen-

kende fra rollen som præsident i ‘Independence Day’, stod i en politi-marshall-uniform og spurgte, hvad han havde gang i med de dukker. Bill Pullman spillede med i Thomas Vinterbergs ‘Dear Wendy’, som blev optaget samtidig i filmbyen i Hvidovre.

“Så måtte jeg fortælle ham lidt om hele det der projekt. Det var virkelig sjovt, og det var meget overvældende at komme ind i filmbranchen på den måde. Erik Clausen havde sagt til mig, at jeg ville møde en masse skønne mennesker på min vej, som var på samme niveau som mig, fotoassistenter, lydassistenter og den slags, og på et tidspunkt ville jeg ende med at lave film med dem. Og det er jo faktisk fuldstændig sådan, jeg har gjort det”, siger Frelle Petersen.

Han tror, han måske er den eneste elev på Erik Clausens autodidakte filmskole.

“Det var jo fedt, at da jeg vandt en Bodil for bedste film med ‘Resten af livet’ stod jeg på den samme scene, hvor Erik Clausen modtog sin Æres Bodil. Det var et meget rørende øjeblik. Et stort øjeblik. Nu bliver det spændende at se, om ‘Hjem kære hjem’ også kaster en Bodil af sig! Foreløbig er det blevet til en publikumspris ved Berlinale og en Asta, opkaldt efter ‘die Asta’, Asta Nielsen, og tildelt efter afstemning blandt Biografklub Danmarks medlemmer sæsonens bedste Biografklub Danmark-film.

Lærerig udveksling

Grænseforeningen og Dansk Skoleforening for Sydslesvig har et fantastisk tilbud til skoleelever i Danmark og i Nordtyskland.

Skoleelever fra skoler i Danmark kan blive udvekslet med elever fra det danske mindretals skoler i Sydslesvig, så eleverne bor skiftevis en uge hos hinanden og går i skole sammen. Tilbuddet om elevudveksling er for skoleelever i 4.-10. klasse.

Mødet er gensidigt, så de danske elevers familier og skoler i én uge får et sydslesvigsk barn som gæst. Og omvendt. For ugen efter byttes der skoler og familier. Eleverne kommer altså til at være med i hinandens hverdag i skolen, fritiden og i familien. Der kan opstå et venskab på tværs af grænsen, som holder i mange år frem.

Hvem: Børn fra 4. klasse og opefter

Hvor længe: 2 uger - 1 uge i Danmark og 1 uge i Sydslesvig i perioden uge 45-47 (november)

Hvordan: Transport aftales indbyrdes mellem den danske og sydslesvigske familie

Læs mere, og download og udfyld tilmeldingsformularerne på feriebarn.dk/elevudveksling

Det var godt at have en reservesøster, siger sydslesvigske Madita (t.h.) om at have besøg derhjemme og i skolen af danske Nanna (t.v.). De to var udvekslings elever og boede og gik i skole sammen en uge i Danmark og en uge i Tyskland.

Reserve-søstre

Tekst og foto: Poul Struve Nielsen

Nanna Hecht fra Middelfart boede hos Madita Bethke i Rendsborg og gik i skole der. Så byttede de, så Madita kom til Middelfart

Efter at 13-årige Nanna Hechts storesøster havde været på elevudveksling i en uge i Sydslesvig og derefter haft en elev fra det danske mindretal boende hos familien i Middelfart, var Nanna ikke i tvivl om, at det ville hun også.
"Madita, som jeg var udvekslet med, gik til cheer-

leading, og jeg går til fodbold. Man får et lidt større ansvar, når man har en gæst, som man skal sørge for har det godt", siger Nanna Hecht.

De mødtes meget hurtigt, efter at de var sat sammen, for Madita Bethke var på ferie med sin familie på den jyske vestkyst, så de kom på besøg hos Nannas familie i Middelfart. ➡➡

En af fordelene ved at sende sit barn på det første udlandsophold gennem elevudvekslingen er, at elevernes familier møder hinanden. "Når du sender dit barn afsted, så er det godt at kende dem, hun er hos", siger Nannas mor, Katja Hecht.

For både Nanna og Madita var det en meget anderledes familie, de kom til at bo hos. Madita har godt nok en storesøster, men hun er voksen, så reelt lever hun som enebarn. Hjemme hos Nanna derimod er der hele tiden gang i den. Hun har tre søskende, og familien har også en hund.

"Det var rigtig sjovt at have besøg af Nanna og ikke være alene som barn herhjemme. Det var godt at have en reservesøster. Det var anderledes hos Nanna end herhjemme. Hun har søskende, og jeg er her alene. De lavede ikke meget larm, men der skete hele tiden noget, siger Madita, som går på den danske Ejderskolen i Rendsborg. Det var også en oplevelse at gå i skole i Middelfart.

"I skolen var det nogle gange svært at forstå læreren, fordi de talte så hurtigt dansk. Men jeg lærte mere, især dansk. Mange har kigget på mig i skolegården, og de små elever har spurgt, om det var mig, der kom fra Tyskland", fortæller hun.

Og det svarer også meget godt til beskrivelsen fra en af Nannas skolelærere på Fænøsund Friskole.

"Det var hele klassen, der fik en bid af Tyskland og det danske mindretal", fortæller lærer Malene Lange, som oplevede, at det næsten var som om, hele skolen havde besøg.

Nanna oplevede i det store hele, at turen til Rendsborg gik stille og roligt. Hun bemærker dog, at de ikke har samme butikker i Rendsborg som i en dansk by som Middelfart. "Jeg kunne begynde at forstå nogle af de ting, de sagde på tysk. Da vi legede 'stop-leg' på tysk, ville de hjælpe mig, men jeg havde allerede forstået, hvad de sagde. Og de havde et godt fællesskab på skolen og fritidshjemmet", fortæller Nanna Hecht.

Maditas forældre er tyske, men familien er meget fascineret af det danske, de holder altid ferie i Danmark, og på reolen over sofaen står et kort fra Lønstrup på den danske vestkyst.

"Det er svært at få besøg af en, der taler dansk. Men det var også dejligt at have hende på besøg, og da Madita var i Danmark, var det rart at vide, hvor hun var. Vi kørte jo gennem Middelfart på vej hjem fra ferie og besøgte Nannas familie", fortæller Maditas mor, Silke Bethke.

Og hvis nogle tror, Madita er et tysk navn, så passer det ikke helt. Det er tysk for Madicken, så Madita er opkaldt efter en person fra Astrid Lindgreens univers. Katja Hecht har gode erfaringer med at have haft to af sine døtre på elevudveksling i Sydslesvig.

"Det har virkelig udvidet deres horisont. Når man går i 6. eller 7. klasse, skal der ikke mere til for at udvide børnenes horisont. De behøver ikke at tage til USA. I stedet for at betale så meget for et længerevarende udlandsophold, er det godt at begynde med en elevudveksling med en elev fra Sydslesvig. Det er en god øvelse".

Mødrene Katja Hecht (t.v.) og Silke Bethke (ovenfor) er enige om, at det har været godt at møde de familier, deres døtre boede hos som udvekslings elever.

Silje ville gerne til et andet land

Man opdager, der er mange ting, som er større end en selv, fortæller Silje Hecht om at være på elevudveksling.

Da hun besøgte en dansk skole i Tyskland, tog eleverne på skolen hensyn, når de kommunikerede på tysk

“**H**vis man gerne vil være i et andet land, er det rigtig godt at være på elevudveksling”, siger 18-årige Silje Hecht fra Middelfart. I dag er hun gymnasieelev. Men da hun gik i 7. klasse på Fænøsund Friskole, var hun på udveksling med Antonia fra det danske mindretal, som gik i skole i Flensborg.

Det var så god en oplevelse for Silje, at hendes lillesøster, Nanna, også valgte at blive udvekslingselev. Og nu er en tredje søster, Augusta, klar til også at prøve. “Man opdager, der er mange ting, som er større end en selv. Det gjorde stort indtryk på mig. På skolen i Flensborg talte eleverne dansk i timerne. Men når det var frikvarter, kommunikerede de med hinanden på ➡

Lillesøster vil også prøve

*Hendes storesøstre
har prøvet det, så
Augusta vil også på
elevudveksling.*

tysk. De tog hensyn til mig, så det var ikke sådan, at jeg ikke forstod, hvad der foregik”, fortæller Silje Hecht.

Ofte sørger Rejsekontoret under Dansk Skoleforening for Sydslesvig for, at det er to elever med fælles interesser i for eksempel spejder, fodbold eller musik, der kommer til at bo hos hinanden. Men derfor kan det nu være rigtig hyggeligt alligevel.

“Vi havde ikke som sådan fælles interesser. Hun dansede ballet. Jeg spillede klaver og sang”, fortæller Silje Hecht.

Hun havde udlængsel og ville gerne ud at prøve at være i et andet land end Danmark.

“Det vil jeg stadigvæk. Men elevudveksling er en god måde at begynde på. Antonias mor er dansk. Hendes far er fra Berlin. Jeg følte, det meget var mit ansvar at sørge for, hun havde det godt, mens hun var her. To dage om ugen efter skole gik vi i et forsamlingshus og spiste sammen med rigtig mange andre fra skolen”, fortæller hun.

Augusta Hecht har to gange oplevet, at hendes storesøstres udvekslingsveninder har boet i hjemmet. Nu vil hun selv prøve

“Jeg vil gerne til Sydslesvig”, siger 11-årige Augusta Hecht. Det varer lige lidt tid endnu, før hendes forældre synes, hun er klar. Men så vil hun også på elevudveksling, hvor hun kommer til at bo hos en elev fra det danske mindretal i Sydslesvig og til at gå en uge i en af mindretallet skoler. Og selvfølgelig får besøg af den samme elev hjemme og i sin skole.

“Jeg glæder mig til at være der og se, hvem jeg får som udvekslingsven. Jeg håber, vi får det sjovt sammen. Jeg går til håndbold, så det må gerne være en, der spiller håndbold eller fodbold. Eller laver noget kreativt. Men det vigtigste er, at det er én, som er sjov og sød. Og jeg håber, at hun ikke er allergisk overfor hunde”, siger Augusta.

Hun håber, at jeg kan komme afsted om to år.

Ferietilbud 2025

HOTEL KOLDINGFJORD

Hotel Koldingfjord har sammensat et helt særligt ferietilbud til alle medlemmer af Grænseforeningen.

Kom og nyd et par afslappende feriedage i de historiske bygninger på Hotel Koldingfjord. En oplevelse, der skifter med årstiderne, og hvor den smukke natur omkring hotellet bringer ro og balance til krop og sjæl.

FERIE FOR 2

2 overnatninger i delt dobbeltværelse for 2 personer inkl. 2 billetter til Genforenings- og Grænsemuseet i Christiansfeld.

i alt **1.695,-**

FAMILIEFERIE FOR 3

2 overnatninger i familieværelse for 2 voksne og 1 barn inkl. 2 billetter til Genforenings- og Grænsemuseet i Christiansfeld.

i alt **2.445,-**

FAMILIEFERIE FOR 4

2 overnatninger i familieværelse for 2 voksne og 2 børn inkl. 2 billetter til Genforenings- og Grænsemuseet i Christiansfeld.

i alt **3.195,-**

Priserne er inklusiv stor morgenbuffet.

Tilbuddet er gældende i følgende perioder i 2025:

27.06 - 17.08 (Sommerperiode)

10.10 - 19.10 (Efterårsferie)

01.12 - 19.12 (December)

Spis din middag hos os med udsigt

Tilkøb halvpension begge aftener med 2-retters sæsoninspireret menu efter køkkenchefens valg og efterfølgende kaffe/te.

kr.780,- pr. person for 2 dage Børn fra 3-12 år 1/2 pris

Booking: Hotel Koldingfjords reception på tlf. 75 51 00 00 eller hotel@koldingfjord.dk

Bookingkode: Oplys D-Grænseforeningen.

Betingelser: Booking senest otte dage inden ankomst. Max. fem værelser per booking. Hotellet afgør værelsernes placering på ankomstdagen. Der er et begrænset antal værelser til medlemsprisen. Priserne er baseret på betaling ved afrejse. Tilbuddet kan ikke kombineres med andre rabatter. Tilbuddet gælder kun ved ophold, hvor medlemmet selv deltager. Vi kan kun garantere et bord i vores restaurant, hvis der er bestilt halvpension eller reserveret bord i forbindelse med bookingen. Hotellet forbeholder sig ret til at annullere bookingen indtil 30 dage inden ankomst.

Fjordvej 154 - 6000 Kolding - Tlf. 7551 0000
hotel@koldingfjord.dk - www.koldingfjord.dk

Magten og mindretallet

Af Poul Struve Nielsen

Det er en nordisk ting, at parlamenter eller regeringer lader uafhængige forskere lave en magtudredning, som tager temperaturen på demokratiets tilstand. Det er kendt fra andre nordiske lande, og i Danmark kom den første magtudredning omkring årtusindskiftet. Det er ikke noget, man bruger i Tyskland. Men for det danske mindretal har udviklingen i moderlandet alligevel stor betydning, og da magt også udtrykkes i, hvordan ressourcer og indflydelse fordeles geografisk, har de ændringer, der er sket med det danske demokrati også stor betydning i Sønderjylland på den danske side af grænsen til Tyskland. Professor David Hopmann, som er professor i politisk kommunikation ved Institut for Statskundskab på Syddansk Universitet er medforfatter og har bidraget til bogen 'Magt i et forandret Danmark'. I den skriver forfatterne blandt andet, at 'små og økonomisk svage vælgergrupper kan have svært ved at mobilisere opbakning, der gavner deres situation, og at 'en anden dimension af den stigende ulighed er den geografiske skævhed, der bliver stadig mere udtalt. Mange ➡

Magtudredningen 2.0 er et forskningsprojekt, der kortlægger forandringerne i det danske demokrati. Projektet har indtil videre kastet tre bøger af sig. Et medlem af forskningsledelsen bag Magtudredningen 2.0 er sydslesviger. Professor David Hopmann fra Syddansk Universitet giver her et bud på, hvad magtudredningen siger om grænselandet og mindretallet

Foto: Alexander Leicht Rygaard/Grænseforeningen

Nogle af de udfordringer, som måske findes i flertalsbefolkningerne, for eksempel når vi taler medlemskab eller engagement af de frivillige, rammer mindretallet hårdere, siger David Hopmann.

højt specialiserede og velbetalte jobs er i de større byer, hvilket bidrager til at øge indkomstforskellene mellem by og land.

Hvordan påvirker det udviklingsmulighederne i grænselandet, som dermed vel sakker agterud både hvad angår økonomisk og dagsordensættende magt?

“Det er på tide, at vi opdaterer vores selvforståelse. Vi har en fortælling om, at Danmark er et meget lige land. Vi er blevet et markant mere ulige land. Vi er ikke mere blandt de mest lige i Europa”, siger David Hopmann.

Han tilføjer, at bevægelsen fra land mod by er en global tendens, som ikke kan løses med et snuptag.

Men det er ikke det samme som, at man ikke kan gøre noget.

“Boligmarkedet er en af hovedkræfterne bag uligheden i Danmark, hvor vi ser vilde prisstigninger i byområder, men det sker ikke på landet. Det betyder også, at vi møder færre og færre, der ikke ligner os selv, der hvor vi bor. Det udfordrer sammenhængskraften.”, siger han.

Ulighed og splittelse

Den store forskel i boligudgifter er med til at skabe ulighed, men det er ikke det eneste, der skaber splittelse.

“Når vi sidder i provinsen, er der nogle tendenser i politik generelt, som kan puste til afstanden mellem provinsen og København. Det er den professionalisering af politik, der sker generelt. Professionalisering af det politiske arbejde i København med tusindvis af folk, der er ansat til at udvikle politik i København. Der er en svingdør, hvor folk skifter mellem politiske

partier, interesseorganisationer og public affairs-bureauer. Man kan spørge sig selv: Hvor god en kobling har det til det, der sker udenfor København. Det kan give en oplevelse i provinsen af, at København er langt væk. Den ulvedebat vi har i Danmark, er et udtryk for meget andet end ulve”, siger David Hopmann.

Han tilføjer, at det også er et politisk valg ikke at tage affære.

“Man kan for eksempel beskatte boliggevinster ligesom i Sverige. Jeg siger ikke, man skal gøre det, men der er ting, man politisk kan gøre noget ved. Man kan se på boligbeskatning og låntagning. Det er sværere for folk i provinsen at tage lån i huset og opgradere boligmasse og klimasikre deres boliger.”

I bogen beskriver forfatterne, hvordan befolkningsgrupper, der føler, at andre bliver forfordelt, kan blive grebet af en statusangst eller en tabsangst.

“Nogle steder føler man, at man mister status i forhold til nogle andre. Det er med til at puste til ‘dem og os’ og udfordre sammenhængskraften”.

David Hopmann mener også, at demokratiet i mindre kommuner langt fra København nemmere bliver udfordret af pengestærke virksomheder og fonde, også selv om de agerer i en god hensigt.

“Noget af det, vi også italesætter, er fondenes betydning. Vi har fået fonde, som er blevet meget store og meget rige. Bitten og Mads Clausens Fond og A.P. Møller Fonden bruger jo mange penge på gode formål. Men spørgsmålet er, om det ikke også udfordrer demokratiet. Kan Sønderborg Kommu-

ne sige nej, når de vil bruge knap 50 mio. på en lufthavn? Det er en vanskelig debat. Fondene gør mange gode ting, men kortslutter de ikke den demokratiske proces en gang imellem”, siger han og spørger:

“Dem, der bevilger pengene i fondene, er ikke på valg, og hvor ofte kan kommuner som Sønderborg eller Tønder sige nej til midler i den her størrelsesorden? Det gælder også Sydslesvig. A.P. Møller Fonden har gjort rigtig meget godt dernede, men kunne der være investeret anderledes, hvis det havde været demokratisk valgte politikere, der havde gjort det?”

Efterrationalisering

I bogen ‘Dansk demokrati i perspektiv’, som også er en del af Magtudredning 2.0, gør forfatterne brug af et begreb, de kalder efterrationalisering i forhold til at ville demokrati frem for at se det, man selv er enig i, gennemført.

Ifølge en undersøgelse efterrationaliserer 30 procent af danskerne, at hvis deres politiske synspunkt bliver fremmet af en politik, så er det vigtigere, at den gennemføres, end at det sker på demokratisk vis. Og så er Danmark blandt de lande, hvor færrest efterrationaliserer således.

Tyskland er et af de andre lande, og i Tyskland har vi set, at et demokrati blev til et diktatur i 1930’erne. Samtidig har et stort antal vælgere i Tyskland stemt på et parti, Alternative für Deutschland (AfD), der af det danske mindretal parti, Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW), og de fleste andre tyske partier betegnes som udemokratisk.

“Det er på tide, at vi opdaterer vores selvforståelse. Vi har en fortælling om, at Danmark er et meget lige land. Vi er blevet et markant mere ulige land. Vi er ikke mere blandt de mest lige i Europa.”

Professor David Hopmann, Syddansk Universitet.

Kan det aspekt udgøre en særlig udfordring for grænselandet og for mindretallets forhold til moderlandet?

“På det punkt er Danmark og Tyskland meget forskellige. Danmark har haft en relativ fredelig udvikling hen mod demokratiet kun afbrudt af Besættelsen. Det kan man ikke sige om Tyskland. Tyskland har været på vej mod at blive et demokrati i mange år, derfor har vi en forskellig sensibilitet og tilgang til tingene”, siger David Hopmann.

Han tilføjer, at Tysklands forfatning giver partierne en særstilling i det tyske demokrati. I Danmark nævnes partier ikke i Grundloven. Så de har en særlig status i Tyskland.

“Noget andet er, at AfD, når vi sammenligner det med højre populistiske partier i andre lande, ikke bare er et indvandrerkritisk parti. Det er et anderledes antipluralistisk parti end noget af det, vi kender i Danmark. De har meget mindre respekt for folk, der mener noget andet, og de har mindre respekt for andre partiers holdninger. Når der tales om et muligt partiforbud i Tyskland, skal man derfor bare huske, at hvad der giver mening i Tyskland, giver ikke nødvendigvis mening i Danmark – og omvendt”.

Det er altså ikke alle, der går op i demokratiske principper. Men ifølge David Hopmann kan vi konstatere, at vi står bedre i Danmark end i så mange andre lande.

“For mig er det måske mest af alt en påmindelse om, at demokratiet er til evig forhandling og skal vedligeholdes hele tiden. Det er ikke nogen naturlov, at vi er blevet meget demokratiske i Danmark. Det er af historiske årsager, nogen intenderet, noget tilfældigt. Men vi skal bevare og minde hinanden om, at det er vigtigt, at vi gør en indsats for et demokrati”, siger han og tilføjer at det handler om at give sammenhængskraft og sikre folk en stemme, så de mærker, at deres problemer bliver løst.

Han mener, der er nogle tendenser i vores samfund, der kan bekymre. Der er færre og færre, som er medlemmer af politiske partier. Hele mediemarkedet lider også af en fragmentering.

“Man har ikke nødvendigvis fravalgt demokratiet, men nogle af de steder, hvor man bliver en del af demokratiske processer, glider ud, og det kan man være bekymret for. Det er et af de områder, hvor skoene trykker mest. Det er for eksempel ufatteligt ➡➡

få mennesker i Danmark i dag, der er med til at bestemme, hvilke politikere der skal stå på valgsedlen”.

Mægtiggørelse

I den tredje bog, der er udkommet, ‘Det danske demokratis udfordringer’ bruger forfatterne det danske ord mægtiggørelse i stedet for det ofte anvendte engelske ‘empowerment’.

Forfatterne skriver, at i et demokrati handler en væsentlig del af kerneopgaven med at skabe mægtiggørelse og om at skabe medborgerskab. Borgerne skal opleve, at de er i stand til at forstå og deltage i politik.

Er det sværere for et mindretal at opleve det? Og er det sværere i et grænseområde, hvor magten jo er delt af en streg i landskabet? Altså både politikere og borgere på begge sider af grænsen kan jo føle sig magtesløse overfor beslutninger taget i København, Kiel og Berlin. Eller bare i nabokommunen på den anden side af grænsen.

Her mener David Hopmann, der er tre ting, som spiller ind:

“Nogle af de udfordringer, som måske findes i flertalsbefolkningerne, for eksempel når vi taler medlemskab eller engagement af de frivillige, rammer mindretallet hårdere, fordi det er mere skrøbeligt og sammenhængskraften i forvejen er mere udfordret”. Han nævner, at det har været nødvendigt at lægge nogle lokalforeninger sammen i Sydslesvigsk Forening (SSF), der er det danske mindretals kulturelle hovedorganisation.

“De udfordringer, vi beskriver for det danske demokrati, beskriver måske også nogle af de udfordringer, vi står overfor syd for grænsen”.

“Øget ulighed er en udfordring i Danmark. Der er endnu flere fattige og ressourcetsvage syd for grænsen end nord for grænsen. Det giver dårligere forudsætninger for at blive hørt og have demokratisk indflydelse. Polarisering er også større i Tyskland. Og i Danmark har vi mere tillid til hinanden, end man har i Tyskland. Det påvirker vel også mindretallet, vil jeg tro”.

Man kan tilføje, at som i Danmark bidrager huspriserne også til at skabe ulighed i Tyskland. Desuden opererer forfatterne med et begreb, de kalder ‘den fælles viljebildelse’.

Offentlig samtale

“Det handler om kvaliteten af den offentlige samtale. Der har du en udfordring i et grænse- eller udkantland. Medieverdenen er mest udfordret på det regionale niveau. Meget er flyttet til sociale medier, og det foregår på de sociale mediers betingelser. Algoritmerne følger følelser og engagement og ikke publicistiske principper”, siger David Hopmann. Han efterlyser et sted, hvor den offentlige samtale kan finde sted i dag.

“Det er vigtigt, at man lytter til hinandens argumenter og forstår hinanden. De globale forskydninger i medielandskabet væk fra traditionelle medier og hen til sociale medier og streaming rammer mindretallet formentlig endnu mere”, tilføjer han.

“Udbuddet af medier er der på begge sider af grænsen med Flensborg Avis, Der Nordschleswiger og P4 Syd, som også er gode til at tage mindretalsemner op. Men udfordringen er så, om folk bruger det. Hvor er stedet, hvor man kan føre en god offentlig samtale i grænselandet?”.

Man kan så spørge, om et mindretal i dag har et særligt behov for en indbyrdes offentlig samtale for sammenhængskraftens skyld?

“I så fald kan man i hvert fald ikke se det på udviklingen i Flensborg Avis’ antal abonnenter”, beklager David Hopmann, der er næstformand for avisens tilsynsråd.

Siden den seneste magtudredning kom, har den politiske organisering af det danske samfund ændret sig markant. Det har også betydning for det danske mindretal, fordi udviklingen i moderlandet, Danmark, har været markant anderledes end i hjemlandet, Tyskland. “Vi har fået strukturreformen i Danmark. Det offentlige Danmark er skruet helt anderledes sammen i dag end ved årtusindskiftet. Et af målene var en professionalisering af kommunerne. Vi har fået 98 relativt store kommuner, som også er relativt slagkraftige. De kan gøre mange ting og har mange ansvarsområder”.

“Hvis man kigger syd for grænsen, har Slesvig-Holsten stadig over 1000 kommuner og et meget kompliceret politisk system, som der ikke sker så meget ved”.

David Hopmann nævner, at der heller ikke i mindretallet i Sydslesvig har været meget udvikling i forhold til strukturen.

Magtudredningen 2.0

Siden årtusindeskiftet, hvor den første magtudredning blev gennemført, har det danske samfund gennemgået store forandringer: Vilkårene for folkestyret har ændret sig, tempoet i dansk politik er steget, og den digitale udvikling har ført til et stærkt forandret mediebillede. Hvad betyder det for det danske demokrati? Det spørgsmål tager Magtudredningen 2.0 op og formidler løbende resultaterne i en bogserie på 45 bøger, der udgives af Aarhus Universitetsforlag i perioden 2025-2028. Nu udkommer de tre første bøger, som er gratis tilgængelige på forlaget hjemmeside.

Dansk demokrati i perspektiv fortæller succeshistorien om, hvordan det danske demokrati blev et af de mest robuste demokratier i verden – set i såvel i historisk som internationalt perspektiv. Bogen giver os det nødvendige grundlag for at forstå, hvor folkestyret står i dag. Forfattere: David Andersen og Svend-Erik Skaaning.

Magt i et forandret Danmark viser, hvordan magt udøves anderledes i dag end for blot to-tre årtier siden. I den periode har samfundet forandret sig på en række afgørende punkter, og det stiller nye krav til både nutidens og fremtidens demokrati. Forfattere: David Nicolas Hopmann, Nanna Mik-Meyer og Michael Bang Petersen.

Det danske demokratis udfordringer undersøger de kerneopgaver, der skal løses for at sikre, at borgerne kan deltage aktivt i demokratiet, en demokratisk samtale kan etableres, og kollektive beslutninger kan træffes. Bogen peger på, hvor der er udfordringer med at løse disse kerneopgaver. Forfattere: Anne Skorkjær Binderkrantz, Lene Holm Pedersen og Michael Bang Petersen.

“Vi var tidligere inde på den store professionalisering af den politiske kultur i Danmark og de udfordringer, der kommer af den, men den politiske beslutningstagen er meget mere professionel i Danmark end tidligere. I Sydslesvig har vi stadig frivillige i bestyrelser, Skoleforeningens bestyrelse er f.eks. en frivillig bestyrelse, der skal tage stilling til et budget på over en milliard kroner”.

Digitale udfordringer

Han oplever, at tingene bare nogle gange går meget stærkt i Danmark, og det er en udfordring syd for grænsen, at man skal følge med i det. Digitaliseringen udfordrer grænselandet særlig meget. Det udfordrer også mindretallets muligheder for at følge med i udviklingen i Danmark.

“Før kunne du se DR og TV 2 i Flensborg på samme måde som i Padborg, og i nogle kiosker kunne man købe en dansk avis. I dag kan du ikke tilgå meget indhold, fordi det er flyttet til en app. Der er kommet en grænse ved nogle af medierne, som der ikke var før”, fortæller David Hopmann.

I det hele taget udgør de nye medieplatforme og sociale medier et problem for den demokratiske debat op begge sider af grænsen.

“Da de nye platforme kom, har man forsømt at regulere dem som medier. Da radio og tv kom, forstod man det hurtigt og lavede f.eks. statsradiofonien i Danmark. TV Syd har i dag en kontrakt med staten, der forpligter stationen på også at dække mindretalsforhold. I dag har vi generelt en stærk publicistisk tradition, måske også fordi vi har haft stærke public service-medier”.

Han mener, at den manglende regulering bunder i, at de politiske beslutningstagere har betragtet de nye platforme som tech-platforme og ikke som medieplatforme.

“Man har set det som økonomi og ikke som kultur. EU er ved at komme efter det. I Danmark og i Tyskland har man også pålagt private udbydere public service-forpligtelser. TV 2 skal for eksempel distribuere regionale nyheder. I mange andre lande har man pålagt private udbydere at levere public service-indhold. Det har man fuldstændig forsømt at gøre med de nye platforme”, siger David Hopmann.

Brandes, Grundtvig og Genforeningen

Grundtvig og Brandes
slører blikket for, at de
grundlæggende har
samme syn på det
nationale spørgsmål og
den sønderjyske sag

Ove Korsgaard

Ove Korsgaard,
professor emeritus i
pædagogik på Aarhus
Universitet og har for-
sket i folkehøjskoler og
demokrati

Da Georg Brandes døde i 1927, blev hans aske spredt ved Den Slesvigske Sten, der står i Jægersborg Dyrehave nord for København. På stenen står der: 'Intet Danmark uden Slesvig, intet Slesvig uden Danmark'. Stenen blev oprindeligt indviet den 30. juli 1861, da 400 tilrejsende sønderjyder samledes på dette sted. Og efter at Sønderjylland i 1864 var blevet en del af Preussen, deltog omkring 2.000 sønderjyder i et stort folkemøde den 5. september 1865 ved stenen med Grundtvig som taler. Han sluttede med et håb om og tro på, "at Stortyskland dog engang skal finde, at det er for tungt at skille dem ad, som gerne tilsammen ville være! Det skee." Det skete som bekendt 55 år senere.

På sin 82-års fødselsdag tre dage senere, den 8. september 1865, modtog Grundtvig sønderjyderne i sin have og udtalte ved den lejlighed, at Danmark af al kraft måtte kæmpe for, at de slesvigere, der ville være danske, fik lov til at være danske.

Hvorfor ville Brandes have sin aske spredt ved dette nationale monument, hvor Grundtvig havde holdt en af sine mange nationale taler? For modsætningen mellem Grundtvig og Brandes har udgjort en fast figur i dansk kultur og åndsliv – og gør det til en vis grad stadig. Flere højskolefolk har således fundet det opportunt at stille Brandes op som en

markant modpol til Grundtvigs nationalisme. I værdigrundlaget for Oure Idrættshøjskole hedder det f.eks.: "at Grundtvig kobkede nationalromantikken og aggressiv modstand mod hele oplysningsprojektet med en bibelfundamentalistisk opfattelse af historien og mennesket". Derfor er det i dag nødvendigt at lægge afstand til "Grundtvigs bibelske fundamentalisme og hans nationalisme," og i stedet ty til den moderne Brandes. Han var ikke nationalist. Han var europæer. Men denne skabelonagtige måde at anskue forholdet mellem Grundtvig og Brandes, slører blikket for, at de grundlæggende har samme syn på det nationale spørgsmål og den sønderjyske sag.

Grundtvigs syn på det slesvigske spørgsmål

Grundtvig holdt sin mest *principielle* tale om hertugdømmet Slesvig i Den Slesvigske Hjælpeforening den 14. marts 1848, altså en uge før folketøget til kongen den 21. marts. I talen tog Grundtvig klart afstand fra de nationalliberales Ejderpolitik. At søge at indlemme hele Slesvig i Kongeriget ville ifølge Grundtvig blive opfattet som en krigserklæring af både Holsten og hele Tyskland. En sådan krig kunne Danmark umuligt vinde, sagde Grundtvig, men sikkert tabe og dermed risikere sin fortsatte eksistens som et selvstændigt folk. "Herrerne vil sagtens sige, det

kommer af, at jeg er ingen helt, og de har forsåvidt ret, at jeg er i mange henseender en kryster, men dels er der flere krystere i Danmark end jeg, dels må så lille og udsat et rige, som Danmark, tit af klogskab spille en krysters rolle. Der var meget på spil. I sidste instans Danmarks eksistens som en selvstændig stat. Så det gjaldt ifølge Grundtvig om at handle klogt og ikke indlede en krig om en grænse ved Ejderen, som Danmark umuligt kunne vinde. For selv om han havde magt, sagde Grundtvig i sin tale, magt til at flytte og ramme Kongeriget Danmarks grænsepæle så dybt ned langs med Ejderen, at det ville afholde slesvig-holstenerne fra at rokke dem, ville han ikke gøre det. For det ville langt fra være til gavn for Danmark, men derimod forvolde umådelig skade. At tvinge tysksindede slesvigere ind i kongeriget, ville "aldrig forøge, men altid svække Danmarks samlede styrke!" I talen slog Grundtvig fast: "*Kendsgerningen* er nemlig, (...) at det danske land går i det allerhøjeste kun så vidt, som man taler dansk, og i grunden ikke længer end man vil blive ved at tale dansk, altså til etsteds, man ved ikke hvor, midt inde i hertugdømmet Slesvig". Grundtvig argumenterede med andre ord for en deling af Slesvig efter sprog og sindelag. Den indre logik i Grundtvigs synspunkt var, at Danmark ville blive stærkere ved at blive mindre. Grundtvig ➡

gjorde sig således til fortaler for et tilbagetog til en sikker grænse, nemlig en sindelagsgrænse. Han ville ikke have den sydlige del af Slesvig, hvor befolkningen orienterede sig mod Tyskland, med i en dansk nationalstat.

Det var imidlertid ikke Grundtvigs forslag om en grænsen "midt inde i hertugdømmet Slesvig", der blev realiseret efter krigen mod Preussen og Østrig i 1864. Grænsen blev i stedet trukket ved Kongeåen, hvilket betød, at op mod 200.000 dansksindet kom under tysk herredømme. Og dem blev Brandes en markant forkæmper for fra 1864 til 1920.

Brandes' syn på det slesvigske spørgsmål

Allerede som 18-årig deltog Brandes i 1860 i studenterkorets sommerudflugt til Angel i Syd-slesvig. Formålet var at styrke den svækkede danskhed i Angel ved at besøge bønderne og synge fædrelandske sange sammen med dem. Fire år senere skrev Brandes som 22-årig en strofe til minde om de faldne, danske mænd i 1864:

*"Ære være de tapre Mænd,
der blegned for Danmarks Sag!
Hæder og Pris for hver Ungers-
vend,
der segned paa Kampens Dag!
Danske Pige! Hvert ædelt Navn
staa præget dybt i din Hu!
Kjendte du ikke den Faldne før,
saa elsk ham nu!"*

Brandes boede i Berlin fra 1877 til 1883. Inden han rejste tilbage til Danmark, blev der holdt en storslået afskedsfest for ham på Hotel Kaiserhof. I sin tale sagde Brandes noget pænt om det land, der havde huset ham, men han sagde også, at hans hjerte snørede

sig sammen, når han tænkte på den måde, tyskerne behandlede danskerne i Nordslesvig på. Brandes kritiserede imidlertid ikke kun tyskerne. I en stor tale 'Om Nationalfølelse', som han holdt den 1. februar 1894, skældte han sine landsmænd ud for manglen på nationalfølelse. Han fandt, at danskerne forholdt sig som krystere til de dansksindede sønderjyderes kamp for at fastholde deres danske identitet.

Situationen for det danske mindretal i Slesvig blev forværret efter 1. oktober 1898, da Ernst v. Köller blev udnævnt til overpræsident for Slesvig-Holsten. Den såkaldte 'Köllerpolitik' medførte en ny, hård linje over for de dansksindede sønderjyder. Men med al sin europæiske prestige i ryggen kastede Brandes sig ind i kampen for sønderjyderne sag. Han afslog at holde foredrag i Berlin i 1899, og skrev i stedet artiklen 'Danskheden i Sønderjylland', der ikke kun rettede sig mod den danske, men også den tyske offentlighed. Efter at være afvist to steder, blev den endelig optaget i tidsskriftet 'Die Zukunft' med den udglattende forbemærkning, at den store danske kritiker ingen fjende er af tysk magt og ikke ønsker at mindske tysk anseelse.

Georg Brandes gav – ligesom Grundtvig – udtryk for stor beundring for tysk kultur, men han afviste skarpt – ligesom Grundtvig – at dansk kultur blot var et vedhæng til den tyske. I Danmark findes der en dansk kultur – "med et ejendommeligt præg". På nogle områder er den endda tysk kultur overlegen. Som eksempel fremhæver Brandes, at den danske bondestands kultur er langt højere end den tyske bondestands kultur. Det skyldes i høj grad de mange højskoler, der var blevet oprettet.

Også de danske studenters kultur er ifølge Brandes højere end de tyske studenters kultur. Det kommer blandt andet til udtryk i det forhold, at studenterne i København gennem en årrække har givet arbejderne gratis undervisning. Også udbredelsen af populærvidenskabelige tidsskrifter er et "vidnesbyrd om de brede lags stærke og ualmindelige dannelsesstrang i Danmark". Men ikke kun når det drejer sig om "den rent elementære kulturs udbredelse", også når det gælder spørgsmålet om "den fine kulturs indre kraft", er der i den sidste menneskealder i Danmark frembragt original og betydelig kunst af malere og skønlitterære forfattere, der ikke står tilbage for deres tyske kolleger, hævdede Brandes.

Når det gjaldt forholdet til Tyskland, var det klart, skrev Brandes, at krigen i 1864 gjorde det svært for danskerne at elske tyskerne. Men han og flere andre havde siden arbejdet på en forsoning med Tyskland. Forsøget så også ud til at lykkes. Had og harme blev langsomt nedtonet. Men "så giver den prøjsiske regering den tyske humanitets talsmænd i Norden et sådant dementi. Knytnæven i ansigtet er dens eneste indlæg." Brandes følte sig i den grad svigtet, idet Köller-politikken var en hån mod de bestræbelser, som han og andre har gjort for at forbedre forståelsen for Tyskland i Danmark. Den prøjsiske næve i Nordslesvig betød, at de danske sønderjyder blev tvunget til at tåle store ydmygelser. "Men ét kan de ikke. De kan ikke opgive at gøre, hvad de formår, for bevarelsen af deres sprog og kultur i de slesvigske egne, som i et årtusinde har været danske og er det endnu. De var uslingere, om de kunne det."

“Dels er der flere krystere i Danmark end jeg, dels må så lille og udsat et rige, som Danmark, tit af klogskab spille en krysters rolle.”

NFS Grundtvig

Artiklen vakte stor opmærksomhed og blev flittigt citeret i den tyske presse; den blev desuden oversat og trykt i fransk, tjekkisk, polsk og engelsk udgave, rettet mod og læst af undertrykte og forfulgte mindretal andre steder i Europa, der i Brandes fik en førende talsmand.

Skillelinjen mellem Brandes og Grundtvig går ikke mellem nationalisme på den ene side og internationalisme på den anden. Den går mellem to forskellige varianter af nationalfølelse. Brandes tog stærkt afstand fra, hvad han kaldte “fædrelandet”, men ikke fra fædrelandsfølelse; tværtimod, den betragtede han som et grundvilkår i tilværelsen. Hvis ikke fædrelandsfølelse var en levende realitet, skulle den udvikles og styrkes. Brandes brugte de hollandske digere som metafor. “Men et land, hvor den nationale

selvfølelse ligger lavt, det er som et Holland uden digere, i stadig fare for at overskyldes og udslettes.” For Brandes var viljen til at ville være en nation forudsætningen for, at nationen kunne opretholdes blandt andre nationer i verden.

Brandes som forkæmper for det dansknationale mindretal i Slesvig passer ikke rigtig ind i den danske kulturkamps sædvanlige modstilling mellem brandesianisme og grundtvigianisme. Nok havde Brandes som ambition at “vriste danskheden løs fra grundtvigianernes favntag. Det er netop det, vi herhjemme skal gøre og nok skal få gjort”. Men hvilken form for danskhed ville Brandes sætte i stedet?

I 1904 understregede Brandes, at “den forestilling, som et samfund, en menneskegruppe, en nation har om sig selv, er en kraft i dette samfunds tjeneste. De tanker, folket gør sig om sin fremtid, sin sendelse så at sige, bliver i høj grad medbestemmende for denne fremtid”. Det sprog, som Brandes bruger om danskhed og nationalitet, adskiller sig ikke afgørende fra det, som Grundtvig brugte. I virkeligheden er der stor overensstemmelse mellem Brandes’ og Grundtvigs syn på national identitet.

I sit forfatterskab forholdt Brandes sig gentagne gange til spørgsmålet om dansk identitet. Almindeligvis brugte han begrebet ‘folkekarakter’, men han anvendte også begrebet ‘folkesjæl’ og ‘folkets sendelse’. Sendelse er et interessant begreb. For hvad betyder folkets sendelse? Begrebet har rødder i kristen sprogbrug og bruges f.eks. om “den Hellige ånds sendelse” i forbindelse med Kristi fødsel. Brandes opfattede klart nok ikke sendelse som et religiøst begreb, han bruger det om at have en mission. Folkets sendelse er folkets mission, folkets opgave.

Genforeningen

Efter 1864 advarede Brandes – såvel som Grundtvig – den danske befolkning mod tanken om at tilbageerobre Slesvig med magt. Det skulle ske ved en folkeafstemning. Den mulighed opstod langt om længe efter Første Verdenskrig i 1918. Muligheden blev på beundringsværdig vis grebet af grænselandspolitikeren H.P. Hanssen og den danske regering, der lagde samme syn på det nationale spørgsmål til grund for afstemningen i 1920, som Grundtvig havde anlagt i sin tale den 14. marts 1848, og som Brandes havde arbejdet for gennem årtier. At de grundlæggende havde samme syn på det nationale spørgsmål og den slesvigske sag, er Brandes’ aske ved Den Slesvigske Sten et både konkret og symbolsk udtryk for.

Med knofedt og sæbe for Sydslesvig

Af Alexander Leicht Rygaard

“E r den ikke blevet flot?” Ruth Villadsen slår ud med armene og haster videre mod den store sten foran Sorø Sø.

“Og hvor er det skønt, at solen nu er kommet frem”, siger hun begejstret med henvisning til den insisterende sommerregn, der har præget først del af denne julidag.

Stenen i fokus er en genforeningssten rejst til minde om Sønderjyllands genforening med Danmark i 1920, som blev afgjort ved en folkeafstemning. Stenen i Sorø er placeret på plænen foran Sorø Akademi på initiativ af en gruppe akademielever i 1921.

En drøm om en pæn sten

Ruth Villadsen er formand for Grænseforeningens lokalforening i Sorø, og sammen med sin bestyrelse tog hun før somme-

ren initiativ til at give stenen en grundig rengøring og genmale tekstinskriptionen.

“Den var simpelthen blevet så grim og fyldt med mos, alger og snavs. Teksten var helt ulæselig. Jeg ved ikke, om der er ekstra meget syre i vinden her på grund af søen eller de store træer i nærheden. Men den trængte i hvert fald meget. Det har været en drøm i et par år at friske den op”, siger hun, da vi er kommet helt tæt på stenen og kan se det flotte resultat. Stenen nærmest glinser i sollyset.

Det er kun fem år siden, at stenen senest fik en makeover. Det var i forbindelse med 100-året for Genforeningen, hvor Ruth Villadsen og lokalforeningen var med til at markere det væsentlige jubilæum lokalt i Sorø.

“Det var en fantastisk dag. Jeg husker især de her flyvere, der

Foto: Privat

Hilde Pico Andersen, Ruth Villadsen, Finn Vilholm, Peter Hammer samt 'stenkonsulent' Vibeke Beltoft ved stenen. Bestyrelsesmedlem Tina Hyldegaard har også deltaget i arbejdet, men kunne ikke være med til fotoseancen.

Grænseforeningens lokalforening i Sorø har givet byens genforeningssten en overhaling. Indsatsen markerer foreningens fortsatte store engagement for det danske mindretal i Sydslesvig anført af den altid energiske formand Ruth Villadsen.

havde været i Sønderjylland for at lave show. Vi havde fået at vide, at de ville flyve over Sorø på vej tilbage til deres base i Roskilde. Så klokken 17 stod vi en stor flok mennesker og ventede", siger hun.

"Vi havde endda lavet et stort skilt, hvor der stod '2020'. Vi ventede og ventede, men der skete ikke noget. Og så pludseligt kom de. Det var nærmest som om, at de kom stigende op fra søen. Det var vildt imponerende. Det er en af de sjoveste oplevelser, jeg har haft i Grænseforeningen", siger Ruth Villadsen.

Ægteskab gav sydslesvigsk interesse

Ruth Villadsen har været formand for Grænseforeningen Sorø i ti år. Interessen for Sydslesvig opstod i forbindelse med hendes andet ægteskab, for manden Johannes havde tilbragt 10 år af sin barndom i Sydslesvig.

"Johannes far var præst, og efter Anden Verdenskrig manglede der danske præster i Sydslesvig. Så familien flyttede syd for grænsen, og det skabte et bånd til mindretallet, som Johannes holdt ved lige frem til sin død", fortæller Ruth Villadsen.

Det var Johannes, der fik Ruth Villadsen med i Grænseforeningen Sorø, hvor han var formand gennem en del år. Han døde i 2014 efter et sygdomsforløb, og ikke længe efter overtog Ruth Villadsen formandsposten. Interessen for Sydslesvig er vokset stødt gennem årene, og i dag er Ruth Villadsen taknemmelig for sine år i Grænseforeningen.

"Jeg synes, det er interessant, at der bor nogle mennesker i et andet land, som tænker dansk og nordisk og holder sig til den danske kultur. Altså det er jo vildt imponerende", siger hun.

"Jeg har lært utroligt meget af at være med i Grænseforeningen. Jeg har ikke en oldefar, der var med i krigen i 1864 eller noget i den retning, men for mig er det respekten, der tæller mest. Respekten mellem mindretal og flertal", fortæller Ruth Villadsen.

Genforeningssten er blevet en sport

I sin tid i Grænseforeningen er Ruth Villadsen blevet meget optaget af genforeningssten, og stenen i Sorø ➡

er faktisk ikke den første, som hun har sat i stand. Under Folkemødet Bornholm i 2024 havde hun medbragt maling og pensel, så genforeningsstenen i Allinge kunne få opfrisket sin tekst.

“Det var sjovt. Genforeningsstenene er kommet til at betyde meget for mig. Det er jo vildt, at der findes så mange i hele landet. Det er lige fra Gedser til Skagen og ja Bornholm. Sønderjyllands genforening med Danmark har virkelig betydet noget for befolkningen dengang”, siger hun.

“Det er faktisk blevet lidt af en sport for mig at se de lokale genforeningssten, når jeg besøger et nyt område af Danmark. Jeg har f.eks. set flere sten på Langeland, og da jeg var til møde i Grænseforeningen i Odense sidste år, kørte jeg efterfølgende en tur og fandt fem eller seks sten. Jeg havde lavet mig en rute”, siger Ruth Villadsen.

“Jeg synes, det er interessant at opleve, hvor stor forskel der er på stenene. Nogle er kæmpestore og flotte, andre er små og minimalistiske. Men et fællestræk er, at de næsten altid står et smukt sted, f.eks. foran en kirke eller på byens lille torv”, tilføjer Ruth Villadsen og anbefaler Esterhøjstenen i Odsherred på Sjælland, hvis man aldrig har set en genforeningssten.

“Den er virkelig imponerende og står bare et umådeligt flot sted”, siger hun.

Et fælles arbejde

Tilbage foran stenen i Sorø har Ruth Villadsen fået selskab af sin bestyrelse, der har købt is til lejligheden. Vi har nemlig arrangeret en lille fotoseance, og derfor er det godt, at solen nu er fremme.

Peter Hammer, Finn Vilholm og Hilde Pico Andersen samt ‘stenkonsulent’ Vibeke Beltoft hilser på og mæsker sig i ispindene med chokoladeovertræk og nødder. Sidstnævnte har hjulpet med rådgivning i forhold til rengøringsarbejdet. Hun har nemlig selv været med til at istandsætte andre mindesten, bl.a. en kilometersten, som står centralt på torvet i byen. “Vibeke har været en kæmpe hjælp”, fortæller Ruth Villadsen.

“Hun havde fuldstændig styr på processen. Så først har vi smurt stenen ind i brun sæbe og skuret grundigt med knofedt og en børste. Så blev den pakket ind i plastfolie. Det skulle holde på fugtigheden og løsne snavset. Fem dage senere mødtes vi så igen, og så var det bare i gang med knofedt, børste og vand igen. Og efter at have tørret et par dage, malede jeg teksten op med en stiv pensel”, siger Ruth Villadsen,

mens bestyrelsesmedlemmerne omkring hende stemmer i.

Næste projekt venter i horisonten

Undervejs i arbejdet kunne forbipasserende læse på et stykke papir, at Grænseforeningen Sorø var i gang med at rense genforeningsstenen.

“Det er vigtigt for os at vise, at vi er en aktiv forening. Derfor forsøger vi også at mødes regelmæssigt og deltage i relevante kulturelle arrangementer her i byen. Til september er der Folkemødet Sorø, og her kommer vi også til at deltage. Man har fået en mund for at kunne tale, og for os er det vigtigt at få fortalt, at der findes et dansk mindretal, og der er mange oplevelse at få i Sydslesvig. Det er vores hovedopgave”, siger Ruth Villadsen.

Ruth Villadsen og bestyrelsen har allerede næste projekt i sigtekornet. For ganske tæt på genforeningsstenen ved søen foran Sorø Akademi står endnu en mindesten om grænselandet.

“Stenen mindes de faldne soranere, der deltog i de slesvigske krige. Den trænger også til en rengøring, men det bliver ikke lige nu. Nu holder vi lige en pause”, slutter Ruth Villadsen med et smil.

Mindesten står i hele Danmark

Der findes mere end 600 genforeningssten og genforeningsmindesmærker, der er blevet rejst til minde om Sønderjyllands genforening med Danmark i 1920. I 2018 besluttede daværende kulturminister Mette Bock (LA) efter henvendelse fra Grænseforeningen at frede alle genforeningssten i anledning af markeringen af Genforeningen i 2020. Det betyder, at stenene ikke umiddelbart kan fjernes, flyttes eller ødelægges. Mange sten står på offentlig grund, mens en del står på privat grund. Genforeningsstenen i Sorø står på en grund, der er ejet af Stiftelsen Sorø Akademi. Ruth Villadsen har derfor søgt om tilladelse hos Stiftelsen til at udføre et vedligeholdelsesarbejde.

Altid opdateret

om grænselandet

Få adgang til nyheder og artikler fra det dansk-tyske grænseland, når du har lyst - året rundt.

Prøv vores introduktionstilbud
for kun 7,50 kr. / 1 €
første måned!*

Ingen binding, månedlig opsigelse mulig.

Scan qr-koden eller gå ind på fla.de/abonnement for at tage imod tilbuddet.

Få en måneds
abonnement til
7,50 kr.*

*Abonnementet fortsætter efter introduktionsperioden til den aktuelle abonnementspris, pt. 75 kr. pr. måned.

FLENSBORG **A**VIS

Medmindre andet er nævnt, er arrangementerne gratis og åbne for alle. Se flere arrangementer på www.graenseforeningen.dk.

SYDDANMARK

Esbjerg

9. september kl. 14.00. Darum Kultur- og Fritidscenter, Nørrebyvej 16a, Bramming. Foredrag ved Bertel Haarder, der vil fortælle om sin nye bog 'SJÆLESPARK – ånd og magt, sorg og sejr, politik og pjank'. Tilmelding inden 5. september til msp2024@outlook.dk. Pris: 100 kr. (inkl. kaffe og te).

24. september kl. 14.00. Darum Kultur- og Fritidscenter, Nørrebyvej 16a, Bramming. Foredraget 'Min far var Tysklandsarbejder' ved Hans Dal. Tilmelding til msp2024@outlook.dk eller 40 19 84 07 (SMS). Pris: 50 kr.

Fredericia-Middelfart

23. september kl. 7.30. Dandyvej, Vejle (se øvrige opsamlingssteder på hjemmesiden). Bustur med Kreds 20 til Sydslesvig. Vi besøger Vestermølle Danske Skole, hvor skoleleder og SSF-formand Gitte Hougaard-Werner tager imod, samt SSF Egernførde. Dagen slutter i Flensborg med middag i Borgerforeningen. Pris: 400 kr. Tilmelding senest 18. september til rykind@bbsyd.dk eller tlf. 40 26 54 89.

Fyn

27. oktober kl. 19.00. Sanderum Sognegård, Sanderumvej 144, Odense. Sangaften om de forbudte sange fra tiden 1864-1920, hvor Sønderjylland var under tysk overherredømme. Tilmelding på <https://gf-fm.nemtilmeld.dk/12/>. Pris: Gratis (gæster 50 kr.).

Kolding

23. september kl. 8.30. Afkørsel 65, Kolding Syd, Tankedalsvej, Kolding (se øvrige opsamlingssteder på hjemmesiden). Bustur med Kreds 20 til Sydslesvig. Vi besøger Vestermølle Danske Skole, hvor skoleleder og SSF-formand Gitte Hougaard-Werner tager imod, samt SSF Egernførde. Dagen slutter i Flensborg med middag i Borgerforeningen. Pris: 400 kr. Tilmelding senest 18. september til rykind@bbsyd.dk eller tlf. 40 26 54 89.

Sønderborg

26. september kl. 17.00. Multi-kulturhuset Sønderborg, Nørre Havnegade 15, Sønderborg. Foredrag ved Annette Lind, Danmarks generalkonsul i Flensborg siden marts 2024, der vil fortælle om sit arbejde. Arrangeret i samarbejde med Sønderborg Bibliotek, Foreningen Norden og Sprogforeningen.

7. oktober kl. 14.00. Det Tyske Museum, Rønhaveplads 12, Sønderborg. Rundvisning på det tyske mindretals museum. Efterfølgende kaffe. Tilmelding på sonderborg@graenseforeningen.dk eller tlf. 23 70 90 55 (begrænset deltagerantal). Pris: 150 kr. (gæster 200 kr.).

Tønder

21. september kl. 9.30. Rastplatz Flensburger Straße, Langenberger Forst, Læk, Tyskland. Løveløbet i Sydtønder Amt, en hyggelig og aktiv dag for hele familien. Vi begynder igen med en lille andagt ved parkeringspladsen. 10.30 går starten på løbe- eller gåturen. Der kan vælges mellem 3, 5 og 10 kilometer. Efterfølgende serveres der pølser og drikkevarer.

7. oktober kl. 15.00. Manufaktur, Søren Jensens Vej 2, Toftlund. Fortælling og fællessang om marskens digter Jens Rosendal ved Erik Lindsø, højskolelærer og forfatter. Ved klaveret sidder Else Ehmsen fra Ballum. Arrangeret i samarbejde med Tønder Bibliotek, Sprogforeningen og Foreningen Norden. Tilmelding sker på bibliotekets hjemmeside. Pris: 125 kr. (inkl. kaffe og kage).

Vejle Vesteregion

23. september kl. 7.30. Dandyvej, Vejle (se øvrige opsamlingssteder på hjemmesiden). Bustur med Kreds 20 til Sydslesvig. Vi besøger Vestermølle Danske Skole, hvor skoleleder og SSF-formand Gitte Hougaard-Werner tager imod, samt SSF Egernførde. Dagen slutter i Flensborg med middag i Borgerforeningen. Pris: 400 kr. Tilmelding senest 18. september til rykind@bbsyd.dk eller tlf. 40 26 54 89.

Aabenraa

25. september kl. 14.30. Det Danske Hus i Sporskitte, Alter Husumer Weg 220, Flensborg, Tyskland. Det Grå Guld ved Henrik Hansen, konsul ved Det Danske Generalkonsulat i Flensborg, og Kjeld Christiansen, journalist gennem 43 år. De indvier os i deres personlige historier om flytning frem og tilbage over grænsen. Tilmelding senest 22. september på <https://gfaa.nemtilmeld.dk/8/>. Arrangeret i samarbejde med SSF Flensborg.

29. september kl. 19.00. Folkehjem, Haderslevvej 7, Aabenraa. Foredrag ved instruktør Frelle Petersen, der er aktuell med filmen 'Hjem kære hjem'. Han vil bl.a. fortælle om det specielle sønderjyske filmunivers, som han

har skabt med sine seneste tre film. Arrangeret i samarbejde med Frederiksklubben, Sprogforeningen, Foreningen Norden Aabenraa og Aabenraa Bibliotek. Tilmelding via <https://gfaa.nemtilmeld.dk/18/>. Pris: 175 kr.

MIDTJYLLAND

Randers–Mariagerfjord

16. september kl. 19.00. *Helligåndshuset, Skolestræde, Randers*. Foredrag ved historiker Jens Lei Wendel-Hansen, der ville fortælle om sin bog 'De træer, de drypper endnu. 1864 i dansk politik'. Arrangeret i samarbejde med Randers Historiske Samfund. Der serveres kaffe og småkager i pausen.

Ringkøbing og omegn

18. september kl. 18.00. *Aktivitetshuset Ringkøbing, Holmelunden 10, Ringkøbing*. Generalforsamling med grønlangkål og foredrag ved Gunnar Hattesen, redaktør for Gråsten Ugeavis og det sønderjyske satireskrift 'Æ Rummelpot'. Tilmelding senest 12. september til tlf. 29 26 89 43 eller pmjohannsen@gmail.com. Pris: 225 kr.

27. september kl. 12.00. *Vesterled, Vesterledvej 76, Sdr. Haurvig, Hvide Sande*. Årsmøde på lejrskolehjemmet Vesterled. Vi begynder med middag i form af stegte rødspætter og slutter med tale og mødets formelle del. Tilmelding senest 20. september til tlf. 97 15 58 51 eller carstendalgaard@mail.tele.dk. Pris: 200 kr.

10.-12. oktober kl. 7.30. *Museumspladsen, Kongevejen 2A, Ringkøbing*. Højskoleweekend i Sydslesvig. Vær med, når vi besøger Jaruplund Højskole nær Flensborg

og bliver klogere på grænselandet. Se det fulde program for weekenden på hjemmesiden. Tilmelding senest 1. september til pmjohannsen@gmail.com eller tlf. 29 26 89 43. Pris: 2.300 kr. Vi kører i bus.

Silkeborg-Hammel og Omegn

20. september kl. 8.00. *Jysk Park, Ansvej 110, Silkeborg (se øvrige opsamlingssteder på hjemmesiden)*. Bustur til Sønderjylland med to højdepunkter som målet. Første stop er Knivsbjerg, det tyske mindretals samlingssted, der ligger nord for Aabenraa. Efterfølgende fortsætter turen til Skamlingsbanken, der er det højeste punkt i Sønderjylland, hvor vi får frokost. Tilmelding senest 20. august akselevin@icloud.com. Pris: 350 kr. Arrangeret i samarbejde med Viborgegnens Grænseforening.

Skanderborg og omegn

22. september kl. 19.30. *Kirkeentret, Skanderup Kirke, Kirkebakken 10, Skanderborg*. Efterårsmøde. Pris: 30 kr.

Viborgegnen

20. september kl. 7.00. *Eksercerpladsen, Tingvej, Viborg (se øvrige opsamlingssteder på hjemmesiden)*. Bustur til Sønderjylland med to højdepunkter som målet. Første stop er Knivsbjerg, det tyske mindretals samlingssted, der ligger nord for Aabenraa. Efterfølgende fortsætter turen til Skamlingsbanken, der er det højeste punkt i Sønderjylland, hvor vi får frokost. Tilmelding senest 20. august akselevin@icloud.com. Pris: 350 kr. Arrangeret i samarbejde med Grænseforeningen Silkeborg-Hammel og Omegn.

Aarhus

16. september kl. 19.00. *Solsalen – Ingerslevs Boulevard 3, Aarhus*. Foredraget 'Konflikten mellem Israel og Hamas' ved journalist Allan Sørensen, som længe har dækket konflikten for Weekendavisen, Berlingske og Kristeligt Dagblad. Tilmelding senest 8. september til aarhus@graenseforeningen.dk. Pris: 100 kr.

6. oktober kl. 19.30. *Ellevang Kirke, Jellebakken 42, Risskov*. Foredraget 'Tyskere på flugt' ved John V. Jensen, museumsinspektør ved Vardemuseerne, der vil fortælle om de 250.000 tyske flygtninge, der kom til Danmark i de sidste fire måneder af Anden Verdenskrig i 1945. Foredraget er baseret på en bog af samme navn. Tilmelding senest 3. oktober til aarhus@graenseforeningen.dk. Pris: 75 kr. Arrangeret i samarbejde med Foreningen Norden.

NORDJYLLAND

Vendsyssel

21. september kl. 14.00. *Vrå Sognegård, Sdr. Vråvej 11B, Vrå*. Foredraget 'Hvor går grænsen?' ved Mogens Simonsen.

12. oktober kl. 14.00. *Vrå Sognegård, Sdr. Vråvej 11B, Vrå*. Foredraget 'Mit møde med Sønderjylland' ved Mette Dolberg, sognepræst i Bjergby-Mygdal.

Nordvestjylland

12. november kl. 7.00. *Præstegården 10, Thisted, Nykøbing og Skive*. Udflugt til Flensborg. Vi besøger Annette Lind, Danmarks generalkonsul i Flensborg siden marts 2024, Helligåndskirken samt Dansk Centralbibliotek

for Sydslesvig. Frokost på egen regning. Aftensmad spises et sted undervejs hjem. Tilmelding senest 25. oktober til tlf. 20 21 79 64 eller nordvestjylland@graenseforeningen.dk. Pris: 400 kr.

Aalborg

29. september kl. 19.00. *Vejgaard Bibliotek, Hadsundvej 35, Aalborg*. Foredraget 'Krigslæge på mission' ved Wiera Malama Jensen, der har været militærlæge på Balkan, i Irak og i Afghanistan. Foredraget er baseret på en bog af samme navn.

SJÆLLAND

Dianalund & Stenlille

22. oktober kl. 19.00. *Filadelfias Kirke, Kirkevej 1, Filadelfia, Dianalund*. Koncerten 'Tro, håb og kærlighed' med Jeannett Ulrikkeholm. Arrangeret i samarbejde med Filadelfia Kirke. Pris: 25 kr.

Guldborgsund

5. oktober kl. 14.30. *Sognets Hus, Kirkestræde 6, Maribo*. Foredrag 'Prisen for Sønderjylland' ved Niels Jensen, journalist og forfatter til bogen 'Hjælpen til Sønderjylland', som foredraget bygger på. Tilmelding senest 1. oktober til tlf. 22 93 46 96 eller tiv65@Hotmail.com. Pris: 100 kr. Arrangeret i samarbejde med Grænseforeningen Lolland.

Lolland

5. oktober kl. 14.30. *Sognets Hus, Kirkestræde 6, Maribo*. Foredrag 'Prisen for Sønderjylland' ved Niels Jensen, journalist og forfatter til bogen 'Hjælpen til Sønderjylland', som foredraget bygger på. Tilmelding senest 1. oktober til tlf. 50 22 67 00 eller zorba@mail.tele.dk.

dk. Pris: 100 kr. Arrangeret i samarbejde med Grænseforeningen Guldborgsund.

Næstvedegnen

2. oktober kl. 13.30. *Sct. Mortens Kirkes Sognegård, Ostensfeldtsvej 18, Næstved*. Besøg af grænseland-sambassadørerne, der vil fortælle, hvordan de ser, at livet former sig i grænselandet. Det er personlige historier, der fortælles. Der afsluttes med spørgsmål og drøftelse. Tilmelding senest 26. september til kurt.muusmann@gmail.com eller tlf. 51 25 03 17. Pris: 50 kr. (kaffe og kage).

Ringsted

26.-28. september kl. 8.00. *Ringsted Station, Jernbanevej 1, Ringsted* (se øvrige opsamlingssteder på hjemmesiden). 3-dagestur til Sønderjylland og Sydslesvig med stop i bl.a. Tønder, Rudbøl, Flensborg, Husum og Frederiksstad. Se hele programmet på hjemmesiden. Pris: 3.500 kr. (enkeltværelse 3.700 kr). Tilmelding senest 30. august til tlf. 25 21 30 50 eller 050943mkl@gmail.com. Arrangeret i samarbejde med AOF Næstved & Susålandet.

Sorø

27. september kl. 11.00. *Sorø bymidte*. Folkemødet i Sorø. Kom og mød Grænseforeningens lokale afdeling til Folkemødet i Sorø, der i år har temaet 'Holberg'.

HOVEDSTADEN

Frederiksborg

9. oktober kl. 14.00. *Kedelhuset, Fredensvej 12B, Hillerød*. Besøg af Annette Lind, Danmarks generalkonsul i Flensborg siden marts 2024. Hun vil fortælle om general-

konsulatets rolle i det dansk-tyske grænseland og dets virke som bindeled mellem kulturer, mennesker, myndigheder og mindretal. Tilmelding til bent@panikrejser.dk eller tlf. 61 22 92 55. Pris: 30 kr. (inkl. kaffe og kage).

Hørsholm, Det Grønne Område og Gentofte

22. september kl. 19.30. *Hørsholm Sognegård (indgang fra Ridebanen), Barakstien 2, Hørsholm*. Foredraget 'Nationalstatens Fødselsveer – om Grundtvig, krig og geopolitik' ved Ove Korsgaard, der er forfatter til en bog af samme navn og professor emeritus i pædagogik på Aarhus Universitet. Pris: 50 kr. (inkl. sandwich, vin og vand).

SKAL JERES LOKAL-FORENINGSARRANGEMENTER MED I MAGASINET GRÆNSEN OG MED I ET FYSISK PROGRAM

Så sørg for, at jeres lokalforenings-side på Grænseforeningens hjemmeside er opdateret. Så samler vi alle arrangementerne til magasinet og i et program efter følgende deadline:

Magasinet Grænsen:

Deadline: 10. september 2025.

Udgivelse: 12. oktober 2025.

Lokalforeningsprogram:

Deadline: 31. oktober 2025.

Udgivelse: 9. december 2025.

Vær opmærksom på, at arrangementer, der optræder i kalenderen, kan være afholdt, når du modtager magasinet Grænsen, da distributionen strækker sig over fem dage.

Deltagerne på turen kommer blandt andet forbi Istedløven.

Grænseforeningens tur til Sydslesvig

Den 28.-30. oktober går turen til det dansk-tyske grænseland. Grænseforeningens sekretariat er rejsearrangør, og skal du med, er det nu, du skal tilmelde dig. Læs mere om tilmelding, pris og program på Grænseforeningens hjemmeside. Du er også meget velkommen til at skrive eller ringe til rejseleder Pia Michella Press, pmp@graenseforeningen.dk, tlf. +45 6122 2627, hvis du har spørgsmål.

Grænseforeningen
Peder Skrams Gade 5, 2. sal
1054 København K
info@graenseforeningen.dk
tlf. 33 11 30 63

Protektor: Hans Kongelige
Højhed Prins Joachim

Formand
Mirco Reimer-Elster
mre@graenseforeningen.dk

Generalsekretær
Thomas Rathlev Henriksen
th@graenseforeningen.dk

Vision: Hvorfor eksisterer vi?

- Grænseforeningen eksisterer for at fremme og støtte dansk sprog og kultur i Sydslesvig og for at øge kendskabet til og forståelsen for grænselandets forhold.

Mission: Hvorhen vil vi?

- Grænseforeningen vil arbejde for et bredt folkeligt kendskab til forholdene i Sydslesvig og grænselandet.
- Grænseforeningen vil bidrage til en så dansk tilværelse som muligt syd for grænsen.
- Grænseforeningen vil bistå i at styrke de stærke sproglige og kulturelle bånd hen over grænsen.

Aktion: Hvad gør vi for at nå derhen?

- Grænseforeningen bygger bro hen over grænsen ved at pleje eksisterende forbindelser og udvikle

nye fællesskaber mellem det danske mindretal i Sydslesvig og Danmark.

- Grænseforeningens lokalforeninger spiller en nøglerolle i mødet over grænsen.
- Grænseforeningen oplyser om vigtigheden af Danmarks fortsatte støtte til dansk sprog og kultur syd for grænsen.

Værdier: Hvilke principper guider vores måde at arbejde på?

- Grænseforeningen har et historisk ansvar for at støtte det danske mindretal i Sydslesvig.
- Grænseforeningens arbejde er baseret på et åbent og tillidsfuldt samarbejde med flertal og mindretal i grænselandet.
- Grænseforeningens arbejde er baseret på en overbevisning om, at fællesskab er drivkraften bag fremskridt.

Grænseforeningens bestyrelse

Formand: Mirco Reimer-Elster, Glostrup

1. næstformand: Else Tornbo, Sønderborg

2. næstformand: Horst-Werner Knüppel, Skjern

Region Syddanmark

Mogens Ladegaard, Grejs
Jens Overgaard, Aabenraa
Else Tornbo, Sønderborg

Region Midtjylland

Horst-Werner Knüppel, Skjern
Karen Marie Ravn, Kjellerup

Region Nordjylland

Karsten Frederiksen, Brønderslev
Ane Dragsbæk Poulsen, Thisted

Region Sjælland

Stig Andersen, Næstved
Ruth Villadsen, Sorø

Region Hovedstaden

Steen Skovhus, Ishøj
Erling Rørdam, Hørsholm

GRÆNSEFORENINGEN

Mindet om Genforeningen på Jyllands top

Smuk bog om området ved Ejer Bavnehøj
har også monumentet med

Af Poul Struve Nielsen

Journalist Jørgen Høg og fotograf Carsten Ingemann har fået udgivet en rigtig smuk og betagende bog 'Bjergfolket' om Ejer Bavnehøj og det lokale landsbysamfund Ejer på toppen af Jylland. Der er mange fine og kyndige bidragydere, der er smukke fotos, bogen er i lækkert kaffebordsformat, og når den er relevant i grænselands-sammenhæng, så skyldes det, at det store genforeningsmonument på toppen af Ejer Bavnehøj er med. Tårnet, som er 12,5 meter højt, havde 100-års jubilæum sidste år. Fra toppen er der den vildeste udsigt over Jylland til alle sider. Udover

tårnet er der på toppen af Ejer Bavnehøj en genforeningssten med inskriptionen: 'Her er jeg sat som bavgasten, de sønderjyder til ære, danske de var, og danske de blev, og danske vilde de være'. Udover kapitlet om monumentet, er der en artikel, hvor formand for Grænseforeningen, Mirco Reimer-Elster, bliver interviewet om foreningen, om grænselandet og om at støtte danskheden i grænselandet. Der er desuden en artikel om fejringen af 100 året for monumentet, hvorfra der tidligere er rapporteret i magasinet Grænsen.